

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Спеціальність 076 «Підприємництво та торгівля»

Допускається до захисту
Зав. кафедри підприємництва, торгівлі
та біржової діяльності

професор Сатур Л.М.
підпис, вчене звання, прізвище, ініціали
« 16 » листопада 2025 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

**ЕКОНОМІЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ НАПРЯМІВ РОЗВИТКУ
ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА**
(за матеріалами ТОВ «Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова»
с. Комишувате Новоукраїнський район Кіровоградська обл.)

Виконала: Чех Юлія Вікторівна
прізвище, імя, по батькові

Чех підпис

Керівник: доцент Вепко В. М.
вчене звання, прізвище, ініціали

Вепко підпис

Рецензент: доцент Коваль Н.В.
вчене звання, прізвище, ініціали

Коваль підпис

Я, Чех Юлія Вікторівна, засвідчую, що кваліфікаційну роботу виконано з дотриманням принципів академічної доброчесності.

Біла Церква – 2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Спеціальність 076 «Підприємництво та торгівля»

Затверджую:

Гарант ОП «Підприємництва,
торгівлі та біржової діяльності»
назва кафедри
професор Сатир Л.М.
вчене звання, прізвище, ініціали, підпис
« 25 » листопада 2024 року

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу магістра
Чех Юлії Вікторівни

Тема роботи: Економічне обґрунтування напрямів розвитку виробничої діяльності підприємства (за матеріалами ТОВ "Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова" с. Комишувате Новоукраїнський р-н Кіровоградська обл.)

Перелік питань, що розробляються в роботі: Зміст розрахунково-пояснювальної записки Теоретико-методичні основи ефективності виробничої діяльності підприємства Дослідження сучасного стану виробничої діяльності в ТОВ "Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова". Економічне обґрунтування напрямів розвитку виробничої діяльності в ТОВ "Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова". Висновки та пропозиції.

Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): структура виробничого потенціалу підприємства; основні показники виробничої діяльності ТОВ "Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова"; організаційна схема і схема управління ТОВ; динаміка основних показників ефективності виробничої діяльності в ТОВ "Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова"; динаміка основних показників ефективності виробничої діяльності з врахуванням пропонованих заходів в ТОВ "Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова".

Вихідні дані до роботи: річні звіти ТОВ "Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова" виробничо-фінансові плани, основні економічні показники фінансової і господарської діяльності, бухгалтерська та статистична звітність, праці науковців за темою дослідження.

Календарний план виконання роботи

Етап виконання	Період виконання	Відмітка про виконання
Огляд літератури	грудень 2024-січень 2025	виконано
Теоретико-методична частина	лютий-квітень 2025	виконано
Аналітична частина	травень-липень 2025	виконано
Рекомендаційна частина	серпень-жовтень 2025	виконано
Оформлення роботи	листопад 2025	виконано
Перевірка на плагіат	листопад 2025	виконано
Попередній розгляд на кафедрі	листопад 2025	виконано
Подання на рецензування	грудень 2025	виконано

Керівник

доцент Кепко В.М.

Здобувач

Чех Ю.В.

Дата отримання завдання «25» листопада 2024 р.

РЕФЕРАТ

Чех Юлія Вікторівна

Тема: «Економічне обґрунтування напрямів розвитку виробничої діяльності підприємства» (за матеріалами ТОВ «Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова» с. Комишувате Новоукраїнський район Кіровоградська обл.). Рукопис

Кваліфікаційна робота на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» за спеціальністю 076 «Підприємництво та торгівля». Білоцерківський національний аграрний університет. Біла Церква, 2025.

Досліджено теоретичні, методологічні та практичні засади обґрунтування напрямів розвитку виробничої діяльності підприємства. Приділено значну увагу фінансово-економічним показникам діяльності досліджуваного господарства за 2022-2024 рр, проведено оцінку економічної ефективності продукції товариства.

Обґрунтовано перспективні напрями розвитку виробничої діяльності ТОВ "Агропромислова компанія ім. О.В.Гіталова". Основними серед яких є вдосконалення технології та організації виробництва, інноваційний розвиток, оптимізація матеріальних витрат, підвищення якості продукції при одночасному зменшенні затрат праці та матеріальних засобів на одиницю продукції.

Використано методичні підходи, методи. Теоретико-методологічною основою дослідження є наукові розробки вітчизняних і зарубіжних вчених з економічного обґрунтування напрямів розвитку виробничої діяльності, нормативні та правові акти України, а також фінансова звітність ТОВ "Агропромислова компанія ім. О.В.Гіталова".

У процесі дослідження були використані такі методи дослідження: аналіз і синтез, економіко-статистичний, порівняльний аналіз, монографічний, балансовий, нормативний, абстрактно-логічний, графічний і табличний методи.

Встановлено, що важливого значення набуває впровадження інноваційних підходів при вирощуванні сільськогосподарських культур.

Доведено, що при розробці виробничих планів необхідно обирати оптимальну технологію, графік виробничого процесу та ґрунтуватися на розрахункових показниках щодо матеріально-технічного забезпечення підприємства та планових показниках результативності його роботи.

Запропоновано для ТОВ "Агропромислова компанія ім. О.В.Гіталова". використовувати традиційні напрями зниження витрат: зростання обсягів виробництва; підвищення продуктивності праці; економію операційних витрат на виробництво; зниження технологічних витрат: оптимізацію виробничих процесів.

Зроблено висновок, що для підвищення ефективності виробництва продукції в товаристві потрібно займатися землеробством на інтенсивній основі: своєчасно вносити оптимальні дози мінеральних і органічних добрив у відповідний період фаз росту й розвитку культурних рослин, екологічно правильно застосувати пестициди, а також вдосконалювати маркетингово-збутову діяльність.

Одержані результати можуть бути впроваджені у господарську діяльність ТОВ "Агропромислова компанія ім. О.В.Гіталова", що дозволить, на нашу думку, підвищити економічну ефективність виробничої-діяльності та удосконалити процес управління нею.

Структура і обсяг кваліфікаційної роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, джерел літератури та додатків. Кваліфікаційна робота магістра містить 65 сторінки повного обсягу роботи, 20 таблиць, 8 рисунків, список використаних джерел із 50 найменувань та 10 додатків.

Ключові слова: виробнича діяльність, товариство, урожайність, посівна площа, збутова діяльність, управління, собівартість, ціна, ефективність, прибуток, рентабельність.

ABSTRACT

Chekh Yulia Viktorivna

Topic: "Economic justification of directions for improving production activities at the enterprise" (based on materials from LLC "Agroindustrial Company named after O.V. Gitalov" village of Komyshuvate, Novoukrainsky district, Kirovohrad region). Manuscript

Qualification work for obtaining the educational and qualification level "Master" in the specialty 076 "Entrepreneurship and Trade". Bila Tserkva National Agrarian University. Bila Tserkva, 2025.

The theoretical, methodological and practical principles of substantiating the directions of development of the enterprise's production activities were studied. Significant attention was paid to the financial and economic indicators of the activity of the studied enterprise for 2022-2024, an assessment of the economic efficiency of the company's products was carried out.

Promising directions of development of production activities of LLC "Agroindustrial Company named after O.V. Gitalov" are substantiated. The main ones are improvement of technology and organization of production, innovative development, optimization of material costs. improving product quality while simultaneously reducing labor and material costs per unit of production.

Methodological approaches and methods were used. The theoretical and methodological basis of the study is the scientific developments of domestic and foreign scientists on the economic justification of the directions of development of production activities, regulatory and legal acts of Ukraine, as well as the financial statements of LLC "Agroindustrial Company named after O.V. Gitalov".

The following research methods were used in the research process: analysis and synthesis, economic and statistical, comparative analysis, monographic, balance, normative, abstract-logical, graphic and tabular methods.

It has been established that the implementation of innovative approaches in the cultivation of agricultural crops, which is based on the rapid development.

It has been proven that when developing production plans, it is necessary to choose the optimal technology, production process schedule and be based on calculated indicators of the material and technical support of the enterprise and planned indicators of its performance.

It is proposed for LLC "Agroindustrial Company named after O.V. Gitalov" to use traditional areas of cost reduction: growth in production volumes; increase in labor productivity; savings in operating costs for production; reduction of technological losses: optimization of production processes.

It was concluded that to increase the efficiency of production in the company, it is necessary to engage in agriculture on an intensive basis: to timely apply optimal doses of mineral and organic fertilizers in the appropriate period of the growth and development phases of cultivated plants, to apply pesticides in an environmentally sound manner, as well as to improve marketing and sales activities.

The results obtained can be implemented in the economic activities of LLC "Agroindustrial Company named after O.V. Gitalov" village which will allow, in our opinion, to increase the economic efficiency of production activities and improve the process of its management.

Structure and scope of the qualification work. The master's thesis consists of an introduction, three chapters, conclusions, sources of literature and appendices. The master's thesis contains 65 pages of full-length work, 20 tables, 8 figures, a list of sources used with 50 names and 10 appendices.

Keywords: production activity, society, yield, sown area, marketing activity, management, cost, price, efficiency, profit, profitability.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	8
1.1. Теоретичні основи визначення ефективності виробничої діяльності підприємства.....	8
1.2. Методичні підходи до оцінки ефективності виробничої діяльності	15
Висновки до розділу 1.....	21
РОЗДІЛ 2. ОЦІНЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ "АГРОПРОМИСЛОВА КОМПАНІЯ ІМ. О.В. ГІТАЛОВА" НОВОУКРАЇНСЬКОГО РАЙОНУ КІРОВОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСТІ	22
2.1. Економічна характеристика господарської діяльності підприємства	22
2.2. Сучасний стан виробничої діяльності ТОВ "Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова"	31
2.3. Аналітична оцінка фінансово-економічної діяльності підприємства	36
Висновки до розділу 2.....	41
РОЗДІЛ 3. ЕКОНОМІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ НАПРЯМІВ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ТОВ "АГРОПРОМИСЛОВА КОМПАНІЯ ІМ. О.В. ГІТАЛОВА"	42
3.1. Перспективні напрями підвищення ефективності виробничої діяльності підприємства.....	42
3.2. Економічне обґрунтування заходів щодо підвищення ефективності виробничої діяльності в ТОВ "Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова"	45
Висновки до розділу 3.....	56
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ.....	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	59
ДОДАТКИ	65

ВСТУП

Актуальність теми. Найважливішим завданням функціонування сучасного підприємства є підвищення ефективності його виробничої діяльності за рахунок більш повного використання його внутрішніх резервів та системна розробка шляхів підвищення ефективності діяльності. Під шляхами підвищення ефективності діяльності підприємства розуміють сукупність конкретних заходів щодо покращення ефективності виробництва.

Для практичного розв'язання завдань управління ефективністю важливого значення набуває класифікація резервів підвищення ефективності та детальний аналіз їх значення для підприємства. Саме тому комплексне вирішення проблеми пошуку можливих шляхів підвищення ефективності виробничої діяльності є надзвичайно актуальним завданням.

Мета і завдання дослідження. Дослідити теоретико-методичні основи ефективності діяльності підприємств, проаналізувати сучасні методичні підходи її оцінки та обґрунтувати напрями підвищення ефективності виробничої діяльності досліджуваного підприємства.

Під час досягнення мети магістерської роботи було вирішено наступні завдання:

- дослідити теоретичні аспекти ефективності діяльності підприємств;
- обґрунтувати методичні підходи до оцінки ефективності виробничої діяльності;
- дослідити напрями діяльності та проаналізувати виробничо-господарську діяльність товариства;
- оцінити ефективність використання виробничих ресурсів підприємства;
- охарактеризувати організацію управління виробництвом продукції;
- розробити комплекс заходів та обґрунтувати перспективні напрями забезпечення підвищення ефективності виробничої діяльності підприємства.

Об'єктом дослідження є економічна ефективність виробництва та реалізації продукції у ТОВ «Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова».

Предметом дослідження є теоретичні засади та методичні положення щодо напрямів підвищення ефективності виробничої діяльності в ТОВ «Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова» Кіровоградської області.

Методи дослідження. Під час дослідження були використані такі методи дослідження: аналіз і синтез, економіко-статистичний, порівняльний аналіз, монографічний, балансовий, нормативний, абстрактно-логічний та інші. Теоретико-методологічною основою дипломної роботи стали праці вітчизняних і зарубіжних науковців, дані статистичної звітності ТОВ "Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова".

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що результати дослідження можуть бути використані для застосування сучасних підходів до обґрунтування напрямів розвитку виробничої діяльності, що надасть змогу забезпечити економічну ефективність виробництва продукції рослинництва у повоєнний період часу.

Елементи наукової новизни полягає у тому, що, на думку автора, ефективність діяльності аграрних підприємств слід розглядати не лише з точки зору отриманих результатів, а й щодо відповідних чинників впливу на даний вид діяльності та напрямів її вдосконалення для подальшого покращення загального рівня ефективності товариства.

Апробація результатів досліджень. Результати наукової діяльності були апробовані на міжнародній науково-практичній конференції магістрантів. Чех Ю.В. Економічне обґрунтування напрямів вдосконалення виробничої діяльності на підприємстві. Всеукраїнська науково-практична конференція магістрантів і молодих дослідників «*Наукові пошуки молоді у XXI столітті*». Інноваційні пріоритети у розвитку економіки та менеджменту. БНАУ. 29 жовтня 2025 року.

Інформаційною основою дослідження стали законодавчі й нормативні акти, національні стандарти України, ресурси мережі Internet, праці українських і зарубіжних вчених, статут підприємства, фінансова звітність – за період 2022-2024 рр.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Теоретичні основи визначення ефективності виробничої діяльності підприємства

Термін «ефективність» є похідним від терміна «ефект», який походить від латинського *effectus* і в перекладі означає виконання, результат певної причини або дії. Звідси термін «ефективність» (лат. *efficientia*) можна трактувати як результативність певного процесу, дії [5].

Але сам по собі ефект (результат), якої б величини і форми вияву він не був, не в змозі повною мірою характеризувати результативність певної дії, процесу, оскільки не дає відповіді на запитання; а якою ж ціною отриманий цей ефект. Тому категорію ефективності можна трактувати як результативність певного процесу, дії, що вимірюється співвідношенням між отриманим результатом і витратами (ресурсами), що його спричинили. Саме в цьому і полягає сутність даної категорії та багатогранність її вияву.

Щодо останньої характеристики, то вона зумовлена двома основними причинами: існуванням багатьох видів ефекту і різноманітністю витрат (ресурсів), що спричиняють їх виникнення. Тому ефективність в теоретико-методологічному аспекті стала загальнонауковим поняттям, яке широко використовується не лише в суспільних науках, а й природничих – фізиці, хімії, біології та ін.

Дане визначення ефективності вимагає більш поглибленого трактування. Це зумовлено тим, що на однакову кількість витрачених ресурсів підприємства можуть одержувати не однакові за величиною результати. Тому нерідко ефективність визначають як досягнення максимального ефекту за мінімального витрачання ресурсів. Але досягти такого максимуму через дію закону спадної дохідності неможливо. Якщо врахувати й ту обставину, що ресурси обмежені, то ефективність правомірно тлумачити більш поглиблено як досягнення максимального ефекту за

фіксованих, тобто за наперед визначених обсягах ресурсів, або ж досягнення заданого результату (ефекту) за мінімальних витрат ресурсів.

Наведене визначення ефективності за сутністю збігається з поняттям *економічної ефективності*. Остання є основною формою вияву ефективності може бути визначена зіставленням ефекту, отриманого саме від економічної діяльності, з витраченими на його одержання економічними ресурсами, що є обмеженими і вимагають постійного відновлення.

Діяльність будь-якого підприємства як складної соціально-економічної системи визначається та оцінюється значною кількістю параметрів. Одним з ключових таких параметрів виступає ефективність. Ефективність діяльності підприємства є його комплексною характеристикою, що охоплює усі бізнес-процеси, сфери та напрями функціонування суб'єкта господарювання. З огляду на зазначене, управління ефективністю виступає важливим завданням системи менеджменту підприємства в цілому.

Водночас, будь-яка управлінська система передбачає чітку ідентифікацію об'єкта управлінського впливу з метою забезпечення якості та раціональності господарських рішень. Отже, першочергово вважаємо за доцільне визначити сутність досліджуваного поняття. Деякі з наукових підходів до визначення сутності ефективності наведено у таблиці 1.1 (Додаток А).

Категорія економічної ефективності тісно пов'язана з категоріями «продуктивність» і «результативність». Поки що питання співвідношення цих категорій залишається дискусійним. Є підстави вважати, що спільним для економічної ефективності і продуктивності є те, що вони визначаються співвідношенням результату (ефекту) з ресурсами (витратами), які його спричинили. Проте продуктивність має ту відмінність, що для її обрахунку слід брати лише продукцію» натуральній чи вартісній формах), тоді як економічна ефективність визначається за будь-яким економічним результатом, одержаним відповідно до цілей бізнесу. Отже, продуктивність –

вужча за змістом категорія порівняно з категорією економічної ефективності й є однією з основних форм її вияву [9].

Дискусійною залишається і категорія результативності: вона або ототожнюється з ефективністю, або розглядається як самостійна. Найбільш обґрунтованою можна вважати точку зору, згідно з якою результативність не є повністю тотожною з категорією «ефективність» і водночас не існує тільки як самостійні оскільки набуває трьох форм свого вияву: *економічна результативність*, яка своїм змістом тотожна економічній ефективності; *корисна результативність*, що характеризується позитивними зрушеннями у діяльності підприємства, які безпосередньо не пов'язані з витратами, але які знаходять своє відображення у підвищенні його конкурентоспроможності; *планова прогнозовано-фактова результативність*, яка визначається діленням фактичних показників діяльності підприємства на планові (прогнозовані).

У процесі такого виробництва здійснюється виробниче споживання вказаних ресурсів з метою отримання певних споживних вартостей, спроможних задовольнити відповідні потреби людей. Водночас відбувається і формування економічної та інших видів ефективності (рис. 1.1).

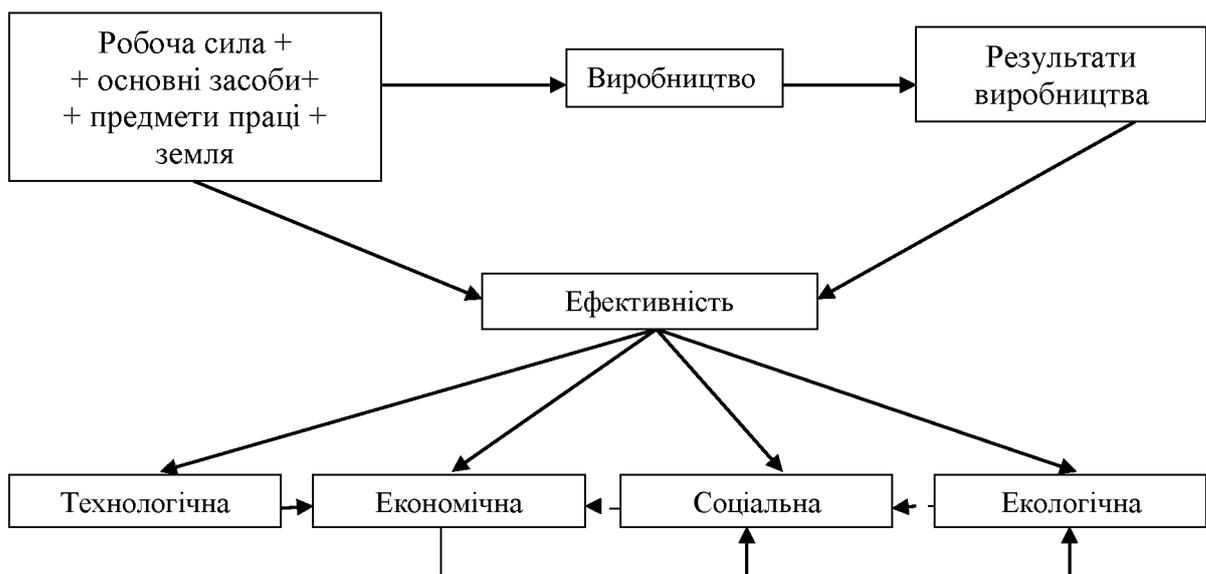

Рис. 1.1. Формування ефективності та основні форми її вияву і взаємозв'язок на рівні підприємства

Джерело: [23].

На рис. 1.1 показаний взаємозв'язок між виділеними формами ефективності. Для його розкриття насамперед зазначимо, що основою формування соціальної ефективності є економічна ефективність. Адже лише створений у процесі економічної діяльності економічний ефект є джерелом задоволення всього спектра соціальних потреб населення. Тому об'єктивно існує така залежність: чим вища економічна ефективність, тим за однакових інших умов буде вищою соціальна ефективність, і навпаки.

Як бачимо, економічна ефективність виробництва – це складне і багатогранне явище. Агропромислове виробництво, зокрема, вимагає органічного поєднання взаємодії чотирьох факторів – робочої сили, основних засобів, предметів праці і землі.

Причому при вимірюванні економічної ефективності ресурси можуть бути представлені або в повному обсязі за їх первісною (переоціненою) вартістю (застосовувані ресурси), або частиною їх вартості у формі виробничих витрат (виробничо-спожиті ресурси).

Якщо при цьому врахувати, що результати виробництва не лише є різноманітними, але й можуть бути представлені в різних формах: вартісній, натуральній, соціальній, то стає очевидною необхідність в ідентифікації різних форм вияву економічної ефективності відповідно до тих аспектів діяльності підприємства, які важливо проаналізувати й оцінити. Враховуючи специфіку агропромислового виробництва, доцільно розрізняти крім економічної і такі види ефективності, як технологічну, соціальну й екологічну.

Серед названих видів вихідною є, безумовно, *технологічна ефективність*. Вона за сутністю є результатом взаємодії факторів виробництва з живими організмами, які використовуються в сільськогосподарському виробництві. Тому кількісно технологічна ефективність виражається через урожайність сільськогосподарських культур і продуктивність тварин [4].

Дія природного фактора – природної родючості ґрунту, клімату, погодних умов і біологічних особливостей живих організмів (сорт, лінія, репродукція, порода) виявляється саме в тому, що один і той же рівень технологічної ефективності може бути досягнутий за різних витрат капіталу і праці.

І навпаки, за однакових витрат вказаних ресурсів часто досягається різна урожайність культур і продуктивність тварин. Ця обставина зумовлює різну величину витрат на одиницю продукції. І якщо при цьому врахувати, що продукція під дією природних факторів може мати різну якість, а якість є також виявом технологічної ефективності, що істотно впливає на ціну, то стає очевидним, що рівень такої ефективності помітно позначається на економічних результатах підприємства.

Іншими словами, йдеться про безпосередній вплив технологічної ефективності на економічну ефективність діяльності суб'єктів господарювання. Істотною особливістю технологічної ефективності є та обставина, що при її визначенні до уваги не беруться витрати, понесені суб'єктами господарювання для отримання відповідної урожайності культур чи продуктивності тварин.

Необхідно ще раз наголосити, що в економіці категорія ефективності трансформується в поняття економічної ефективності виробництва і саме тому, ще при її вимірюванні зіставляється ефект від економічної діяльності суб'єктів господарювання з витраченими на його одержання економічними ресурсами, що є обмеженими і вимагають постійного відтворення.

Соціальна ефективність. На рівні підприємства її можна сформулювати як ступінь задоволення потреб колективу підприємства, його власників у засобах умовах життєзабезпечення. Вона знаходить своє відображення у таких соціальних пріоритетах:

- рівень заробітної плати та динаміка її підвищення;
- соціальні виплати на відпочинок, оздоровлення, організацію дозвілля;

- покращення умов праці і скорочення тривалості робочого дня без зменшення заробітної плати;
- ліквідація важкої і непрестижної ручної праці, підвищення рівня безпека життя працівників, запобігання професійним захворюванням;
- створення умов для підвищення освіти і професійного зростання працівників, поліпшення професійної підготовки персоналу;
- поліпшення побутових умов трудового колективу.

Зазначимо, що соціальна ефективність формується також на державному та регіональному рівнях. Тому доповнюючими характеристиками її на цих рівнях є підвищення ступеня зайнятості населення і скорочення безробіття, поліпшення пенсійного забезпечення тощо [3].

Разом з тим між цими видами ефективності існує й зворотний зв'язок: з підвищенням соціальності ефективності зростає продуктивність праці працівника і отже, і економічна ефективність виробництва, тобто тут має місце дія мультиплікативного важеля.

Як впливає з викладеного, соціальну ефективність важко кількісно виміряти єдиним інтегральним показником. Проте за окремими соціальними заходами таке вимірювання можливе і необхідне (рівень заробітної плати, соціальні виплати на оздоровлення і відпочинок, витрати на перепідготовку кадрів, скорочення тривалості робочого дня тощо). Все ж наближено про досягнутий рівень соціальної ефективності можна судити за таким узагальнюючим показником, зазначеним у динаміці, як питома вага прибутку, спрямованого на соціальні доходи, у загальній масі чистого прибутку, а також величина цього прибутку на одного середньооблікового працівника.

Виділення *екологічної ефективності* в самостійну форму зумовлене щонайменше двома причинами. Перша – необхідністю створення екологічно безпечного для людей і тваринного та рослинного світу довкілля, за якого зберігається біологічна рівновага і водний баланс території, поліпшується

кругообіг органічних речовин, забезпечується розширене відтворення економічної родючості ґрунту, супроводжуване підвищенням вмісту гумусу, здійснюється виробництво екологічно чистої продукції і не допускається забруднення навколишнього середовища хімічними засобами сільськогосподарського призначення.

Друга причина – потребою в існуванні індикатора для означення гармонійного розвитку виробництва. Такий розвиток досягається тоді, коли позитивні рушення в економічній ефективності супроводжуються такими ж зрушеннями у соціальній та екологічній ефективності. Отже, ці три види ефективності повинні розглядатися не ізольовано, а в контексті з орієнтацією на недопущення ситуацій, коли вища економічна ефективність досягається за рахунок порушення екологічної безпеки і згортання соціальних програм.

Екологічна ефективність формується завдяки здійсненню додаткових вкладень екологічного спрямування, джерелами яких виступає, за аналогією з соціальною ефективністю, економічний ефект, створений у ході економічної діяльності підприємств. Саме в цьому виявляється вплив економічної ефективності на екологічну ефективність: чим вищий рівень першої з них, тим більше може бути виділено коштів (за однакових інших умов) на заходи екологічної безпеки, і отже, тим вищою буде екологічна ефективність, і навпаки.

Для оцінки рівня екологічної ефективності можуть бути використані такі показники:

- частка чистого прибутку підприємства, що направляється на заходи екологічного спрямування, і його абсолютна величина в динаміці;
- частка сільськогосподарської продукції в загальному обсязі її виробництва, в якій вміст залишків отрутохімікатів, нітратів і нітритів нижчий від гранично допустимих норм;
- частка екологічно чистої продукції в загальному обсязі її виробництва, що отримана без застосування отрутохімікатів, мінеральних добрив, стимуляторів росту штучного походження;

- вміст гумусу в ґрунті і його динаміка;
- масштаби використання біологічних засобів боротьби зі шкідниками і хворобами сільськогосподарських рослин і тварин;
- наявність сучасних очисних споруд, що унеможливають або мінімізують шкідливі викиди і скиди.

Екологічна ефективність тісно переплітається з соціальною ефективністю, оскільки створення екологічно безпечного довкілля є необхідним фактором, що істотно впливає на формування нормальних умов життєзабезпечення працівників і населення країни в цілому [2].

Ефективність діяльності підприємства є складною та комплексною категорією, багатоаспектність якої визначається її роллю у господарській діяльності. Сучасні умови ставлять особливий наголос на питання, пов'язані із забезпеченням ефективності діяльності підприємств з огляду на вагомі кризові тенденції, невизначеність та складність умов функціонування.

Вважаємо за доцільне доповнити існуючу класифікацію за рахунок виділення видів ефективності за сферою прояву, що надасть можливість удосконалити систему управління ефективністю. Перспективи подальших досліджень знаходяться у сфері вивчення та удосконалення механізму управління ефективністю діяльності підприємства.

На нашу думку, для формування загального висновку про ефективність роботи підприємства доцільно використовувати комплексну систему показників, яка включає показники ефективності: робочої сили, засобів та предметів праці; управління та організації; техніки та технології; конкуренції, попиту та пропозиції.

1.2. Методичні підходи до оцінки ефективності виробничої діяльності

Проблема підвищення ефективності діяльності підприємства полягає в забезпеченні максимально можливого результату на кожен одиницю затрачених трудових, матеріальних, фінансових та інших ресурсів. Тому

критерієм ефективності виробництва в макроекономічному масштабі є зростання продуктивності суспільної праці.

Взаємодія трьох визначальних чинників постійно регулює процес виробництва на будь-якому підприємстві. Цими чинниками є: персонал (робоча сила), праця та предмети праці. Використовуючи наявні засоби виробництва, персонал підприємства виробляє суспільно корисну продукцію або надає виробничі й побутові послуги [36].

Серед факторів, які впливають на ефективний розвиток підприємств, пріоритетними є: система господарювання, характер виробничих відносин, рівень соціально-економічного розвитку країни, природні ресурси та структура земельного фонду, технічний рівень і стан основних фондів; забезпеченість трудовими ресурсами, транспортно-географічні умови [41].

На жаль, серед безлічі існуючих підходів до оцінки ефективності діяльності підприємств ми не знайшли жодного, який би повною мірою відповідав особливостям функціонування підприємства. Утім, найбільш релевантні з них викладено далі.

На думку А. Хока [49], ефективність підприємства є результатом конструктивної управлінської діяльності й може бути оцінена з використанням низки норм, що включають результативність, дієвість, продуктивність та зростання. Втім, із таким підходом не можна погодитися: результативність та ефективність є різними категоріями, що продемонстровано на рис. 1, а поняття зростання взагалі можна віднести до будь-якого процесу.

О. Іпінайє та ін. [50] стверджують, що ефективність підприємства визначається притаманними їм характеристиками та стратегією, а також зовнішнім (макроекономічним) середовищем, в якому вони функціонують.

Ці автори розробили цілісний багатовимірний підхід до моделювання, який об'єднує три групи детермінант у поясненні ефективності підприємства:

- 1) характеристики підприємства;
- 2) стратегію підприємства;

3) макроекономічні умови.

Перші дві групи чинників є внутрішніми для підприємств, тоді як остання група знаходиться поза контролем підприємств і часто не розглядаються під час оцінки ефективності їхньої діяльності. Утім, на нашу думку, такий підхід також не є прийнятним для оцінки ефективності підприємств, оскільки проста характеристика підприємства не дає знань щодо його ефективності, а різницю у розумінні ефективності та стратегії підприємства продемонстровано на рис. 1.2.

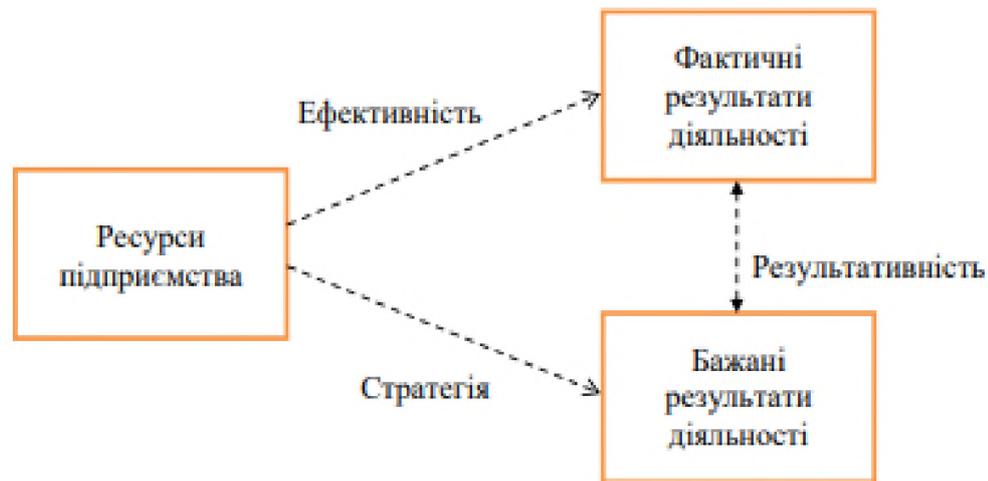

Рис. 1.2. Зв'язок між результативністю, стратегією й ефективністю діяльності підприємства

Ефективність діяльності підприємства в Україні є низькою, тому виникає необхідність у проведенні спеціального емпіричного дослідження щодо виявлення факторів та резервів підвищення ефективності діяльності українських підприємств, для якого доречно використовувати методи DEA та FDH. Утім, використання різних методів оцінки ефективності має певні застереження, умови, переваги та недоліки, які треба враховувати під час емпіричного дослідження. Для цього нами було розроблено відповідний методичний підхід, що викладений далі. Оцінювання ефективності діяльності підприємств ми пропонуємо здійснювати згідно з послідовністю,

відображеною на рис. 1.3. На *першій* стадії збираються дані про економічну діяльність підприємства, що досліджується, за два роки, а саме:

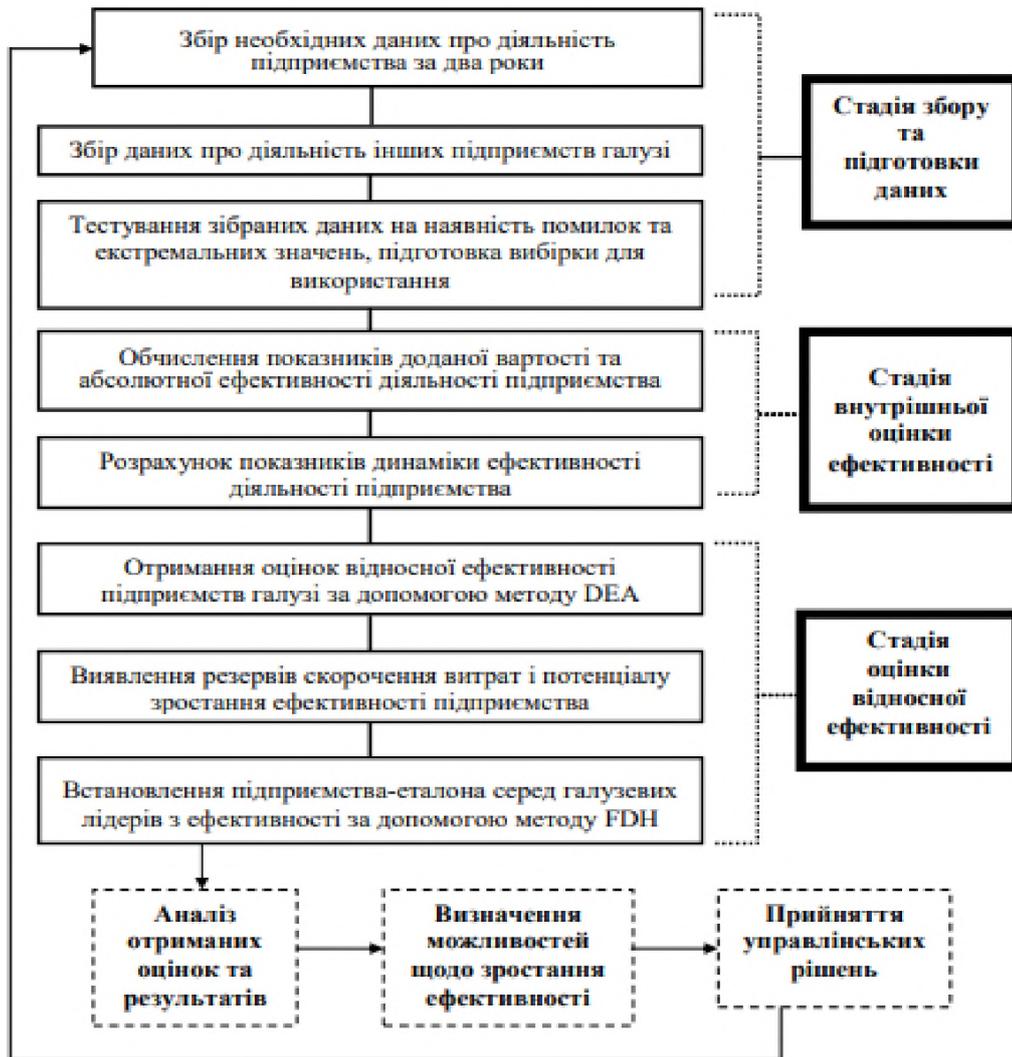

Рис. 1.3. Методичний підхід до оцінки ефективності діяльності підприємства

- річні розміри прибутку до оподаткування;
- річні розміри фонду оплати праці;
- річні відрахування до соціальних фондів;
- річні розміри доходу від реалізації продукції (послуг, робіт);
- річні дані про амортизацію, матеріальні витрати та інші операційні витрати підприємства.

Далі збираються дані за останній рік про діяльність підприємств галузі (ринку), в якій працює підприємство, що досліджується, а саме:

- прибуток до оподаткування;

- фонд оплати праці;
- відрахування до соціальних фондів;
- дохід від реалізації продукції (послуг, робіт);
- амортизація, матеріальні витрати та інші операційні витрати підприємства.

Також на цій стадії зібрані дані перевіряються за допомогою статистичних тестів на наявність помилок, оскільки застосовані далі статистичні методи, зокрема DEA, є чутливими до помилок у даних [23].

Друга стадія містить етапи внутрішньої оцінки ефективності діяльності підприємства, що досліджується, за допомогою запропонованої системи оцінки ефективності діяльності підприємства (табл. 1.1, Додаток А). Тут розраховуються перші чотири показники із цієї системи, а саме:

- 1) абсолютна додана вартість;
- 2) темпи зростання доданої вартості;
- 3) абсолютна ефективність діяльності підприємства;
- 4) темпи зростання ефективності діяльності підприємства.

На цій стадії за результатами розрахунків отримують абсолютні та значення показників ефективності діяльності підприємства, що досліджується, та їх темпів зростання.

Наприкінці цієї стадії можна зробити перші попередні висновки щодо ефективності діяльності підприємства та її зміни за останній рік. Окрім того, можна розрахувати показник середньогалузевої (ринкової) ефективності діяльності підприємства та порівняти значення абсолютної ефективності досліджуваного підприємства із цим показником.

Якщо виявилось, що підприємство значно відстає від середньогалузевого рівня ефективності, це означатиме, що наступна стадія буде надважливою не тільки для оцінки ефективності, а й для всього процесу забезпечення ефективності діяльності підприємства.

На третій стадії здійснюється оцінка відносної ефективності підприємств галузі (ринку). Спочатку тут застосовується модель DEA, що

орієнтована на вхідні ресурси зі змінним ефектом від масштабу [17], що дає змогу виділити групу ефективних підприємств галузі (ринку), тобто таких, що лежать на галузевій границі ефективності.

Далі, якщо підприємство виявилось неефективним, тобто опинилося поза межами границі ефективності, до загальної вибірки по галузі (ринку) застосовується модель DEA, що орієнтована на резерви [23]. Ця модель дасть змогу встановити резерви скорочення витрат та потенціал зростання ефективності для досліджуваного підприємства.

Таким чином, запропонований методичний підхід до оцінки ефективності діяльності підприємства, що містить три основних стадії та використовує непараметричні статистичні граничні методи, дає змогу не тільки оцінювати внутрішню та відносну ефективність, а й установлювати резерви скорочення витрат та потенціал зростання ефективності для досліджуваного підприємства.

Цілком виправдано, ефективність підприємства повинна оцінюватися не лише з точки зору отримання прибутку, але й з урахуванням його впливу на суспільство та довкілля, адже вона є найбільш комплексним поняттям, оскільки відображає не лише досягнутий результат, а й понесені при цьому витрати. А це вимагає застосування комплексних методів аналізу, які поєднують в собі як кількісні, так і якісні оцінки.

Висновки до розділу 1

Дослідивши теоретичні та методичні аспекти процесу ефективності виробничої діяльності підприємства можна зробити такі висновки:

1. Під ефективністю запропоновано розуміти комплексну характеристику, що відображає співвідношення між результатами діяльності та витратами або ресурсами, залученими для досягнення відповідного результату, та визначає перспективи функціонування та розвитку суб'єкта господарювання у довгостроковому періоді. Існує значна кількість підходів до класифікації видових проявів ефективності.

2. В процесі дослідження визначено, що методика оцінки економічної ефективності виробництва передбачає визначення співвідношення між кінцевим результатом (виробленою продукцією, послугами) та ресурсами, які були використані для його досягнення (трудовими, матеріальними, фінансовими, інформаційними).

3. Встановлено, що найбільш поширеною є традиційна фінансова модель, яка фокусується на аналізі внутрішніх показників ефективності використання активів підприємства без врахування впливу зовнішніх факторів. Традиційна фінансова модель дозволяє керівництву оцінити фінансовий стан підприємства, здійснити прогноз щодо майбутньої прибутковості та ризиків, а також сформулювати стратегії функціонування на основі отриманих даних.

4. Сформовано систему індикаторів оцінки економічної ефективності підприємств, які дозволяють здійснити комплексний аналіз економічної діяльності суб'єктів господарювання враховуючи різноманітні аспекти їх економічної діяльності.

5. На нашу думку, для формування загального висновку про ефективність роботи підприємства доцільно використовувати комплексну систему показників, яка включає показники ефективності: робочої сили, засобів та предметів праці; управління та організації; техніки та технології; конкуренції, попиту та пропозиції.

РОЗДІЛ 2. ОЦІНЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ "АГРОПРОМИСЛОВА КОМПАНІЯ ІМ. О.В. ГІТАЛОВА" НОВОУКРАЇНСЬКОГО РАЙОНУ КІРОВОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1. Економічна характеристика господарської діяльності підприємства

ТОВ "Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова", розташоване на території села Комишувате Новоукраїнського району Кіровоградської області. Територія господарства знаходиться на відстані 25 км від районного центру смт. Новоукраїнка, до найближчої залізничної станції Помічна – 23 км, та за 70 км від обласного центру м. Кіровоград.

ТОВ "Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова" було створено у 22 січня 2007 р. Засновниками товариства є Крамар Петро Лаврентійович, Крамар Василь Лаврентійович, Крамар Борис Васильович. Підприємство має приватну форму власності.

Управління бізнес-процесами в підприємстві відбувається на підставі Статуту, документів-регламентів, договорів щодо оренди землі і майна, контрактів постачання матеріально-технічних ресурсів. Реалізацію аграрної продукції забезпечує наявність доріг з твердим покриттям по всіх виробничих підрозділах підприємства.

Юридична адреса господарства: 22165, Україна, Кіровоградська обл., Новоукраїнський р-н, с. Комишувате, вул. Гіталова, 4. Статутний капітал складає 40000 грн. Підприємство є юридичною особою, має розрахунковий, валютний та інші рахунки в установах банку, круглу печатку та штамп зі своїм найменуванням.

За даними Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України юридичній особі ТОВ "Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова" присвоєно код 03756891.

Предмет діяльності товариства – вирощування та реалізація зернових,

технічних та баштанних культур, оптова торгівля зерном.

Варто зазначити, що природно - кліматичні умови господарства в цілому є сприятливими для вирощування сільськогосподарських культур у відповідності до технологій зонального землеробства. Загалом погодні умови в регіоні характеризуються помірно-континентальним кліматом, теплий, недостатньо вологий, а також сприятливими ґрунтами для ефективного вирощування аграрних культур, а саме: чорноземами луговими з середньо-суглинковими ґрунтами.

ТОВ "Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова" самостійно здійснює та планує свою діяльність, визначає перспективи розвитку, виходячи з попиту на рослинницьку продукцію, необхідні для забезпечення виробничого і соціального розвитку господарства та підвищення особистих доходів.

Метою діяльності товариства є отримання максимального законного прибутку і задоволення на цій основі соціально-економічних інтересів засновників і членів трудового колективу.

Для виконання поставленої мети товариство проводить наступні заходи та здійснює:

- підготовку виробничого процесу та планові заходи по збільшенню інтенсивного виробництва продукції;
- організовує своєчасне та якісне постачання ресурсного забезпечення виробництва;
- проводить виробничу підготовку, підбір, розстановку кадрів.
- проводить роботи по охороні праці, техніці безпеки, розробляє і здійснює організаційно-технічні заходи по усуненню причин і умов, які породжують виробничий травматизм та профзахворювання, забезпечує дотримання законодавства по охороні праці;
- здійснює ремонт і технічне обслуговування виробничого обладнання та транспортних засобів;
- приймає участь в підготовці виробничих завдань керівництва

підприємства.

Дане підприємство зобов'язане дотримуватись діючих нормативів щодо якості продукції, санітарних, екологічних та інших вимог. Воно діє на умовах самоокупності та самофінансування, де не тільки всі витрати покриває за рахунок власних доходів, а розширює виробництво.

Дослідивши існуючі цілі ТОВ "Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова", слід зазначити, що основними напрямками роботи є: виробництво та реалізація рослинницької продукції; організація торговельно-закупівельної та комерційної діяльності; оптова та роздрібна торгівля; посередницькі послуги під час купівлі-продажу продукції.

До внутрішнього середовища підприємства відноситься сукупність чинників, які створені і контролювані фірмою. Складові внутрішнього середовища фірми безпосередньо впливають на її ефективність: стратегій фірми, цілей, завдань, структури, технології, персоналу, організаційної культури.

Господарство є юридичною особою, має самостійний баланс, рахунки у банківських установах, круглу печатку, бланки, іншу атрибутику, юридичної особи, може від свого імені укладати договори, набувати майнові та пов'язані з ними не майнові права, нести обов'язки, бути позивачем та відповідачем у суді, господарському суді.

Кліматичні умови сприяють вирощуванню переважної більшості сільськогосподарських культур, зокрема зернових та технічних культур (бобові та олійні культури).

Підприємство розташоване в зоні Степу, клімат помірно-континентальний. Рельєф території району пересічений балками і долинами. Клімат помірно – континентальний. Абсолютний максимум температур в районі становить $+38^{\circ}\text{C}$, абсолютний мінімум коливається в межах від -32°C до -34°C . За рік в районі випадає в середньому 534 – 540 мм опадів.

З метою проведення повної характеристики організаційної та виробничо-економічної діяльності ТОВ "Агропромислова компанія ім. О.В.

Гіталова" розглянемо динаміку основних показників розміру (табл.2.1., додаток Б).

Як свідчать дані таблиці 2.1., досліджуване підприємство здійснює виробничу діяльність на площі 3221 га, на якій задіяно 62 працюючих, вартість основних виробничих фондів у 2024 р. становила 96 922 тис. грн.

Забезпечення ефективної збутової діяльності є обов'язковим елементом стратегічного планування та управління підприємством, тому доцільно провести аналіз ефективності здійснення збутової діяльності в товаристві.

З метою повного аналізу управління виробничою діяльністю товариства проаналізуємо склад й структуру товарної продукції, що вироблялася протягом досліджуваного періоду (табл. 2. 2., додаток В).

Дані таблиці 2.2 дають підставу для висновку, що найбільшу питому вагу у структурі товарної продукції в середньому за 2022 – 2024 рр. займають зернові культури, питома вага яких у структурі товарної продукції 61,4 %. Частка технічних культур становить 34,5 %. На промислове виробництво у підприємстві припадає всього 4 %. Із цього випливає, що виробничий напрям спеціалізації ТОВ «Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова» зерново-технічний.

Склад і структура земельних угідь ТОВ "Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова" розглянемо в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Склад і структура земельних угідь ТОВ "Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова", 2022-2024 рр.*

Види угідь	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення, 2024 р. до 2022 р.(+;-)
	га	%	га	%	га	%	
Загальна земельна площа	3273	100	3248	100	3221	100	-
у т. ч. с.- г. угіддя	3273	100	3248	100	3221	100	-
з них: рілля	3273	100	3248	100	3221	100	-

**Джерело: розраховано автором за даними підприємства*

За досліджуваний період з 2022 по 2024 рр. у ТОВ "Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова" загальна земельна площа не зазнала особливих змін. Площа угідь скоротилася всього на 52 га.

Ефективне, раціональне використання такого ресурсного потенціалу як земля - це стійке підґрунтя сталого розвитку, є первинним фактором виробництва в структурі ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств і займає найбільшу питому вагу.

Організаційна структура управління – це форма системного управління, яка визначає склад, взаємодію та підпорядкованість її елементів із використанням лінійних, фундаментальних і міжфункціональних зв'язків у процесі спілкування.

Організаційна структура ТОВ "Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова" представлена на рис. 2.1.

Організаційна структура управління формується в процесі розподілу формальних ролей в організації і встановлення зв'язків між ними, а також між частинами структури. В системі управління працюють люди (кадри управління), які використовують у своїй роботі відповідні технічні засоби.

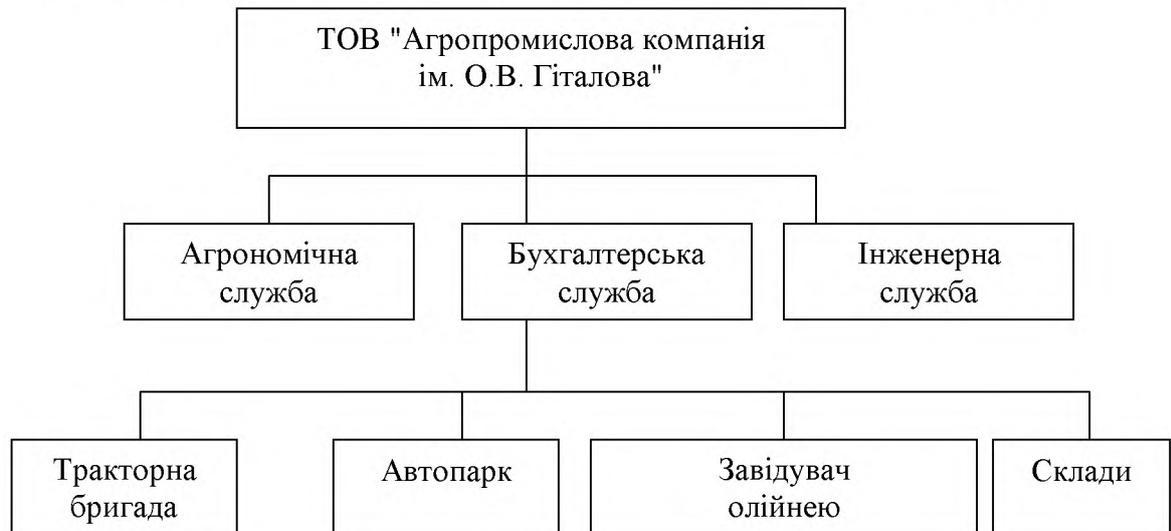

Рис. 2.1. Організаційна структура ТОВ "Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова"

На підприємстві розроблені схеми управління починаючи від вищого керівництва і закінчуючи виробничою сферою. Визначена чітка підпорядкованість, постійно проводять аналіз якості роботи окремих виробничих підрозділів. Інформація поповнюється щотижня: керівники підрозділів вносять свої пропозиції з удосконалення процесів управління, які

потім обговорюються, аналізуються і приймаються оптимальні рішення щодо їх реалізації.

Організаційно-управлінська структура ТОВ "Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова" за типами взаємозв'язків між підрозділами є лінійно-функціональною (рис. 2.2).

Від кваліфікації управлінського персоналу і трудових ресурсів залежать рівень продуктивності праці, ефективність і якість організації виробничо-господарських процесів на підприємстві, спроможність до розширення виробництва й одержання додаткового прибутку.

Аналіз забезпеченості робочою силою та її використання проводиться в тісному зв'язку з аналізом обсягу виробництва продукції, продуктивності праці, трудомісткості та використання робочого часу.

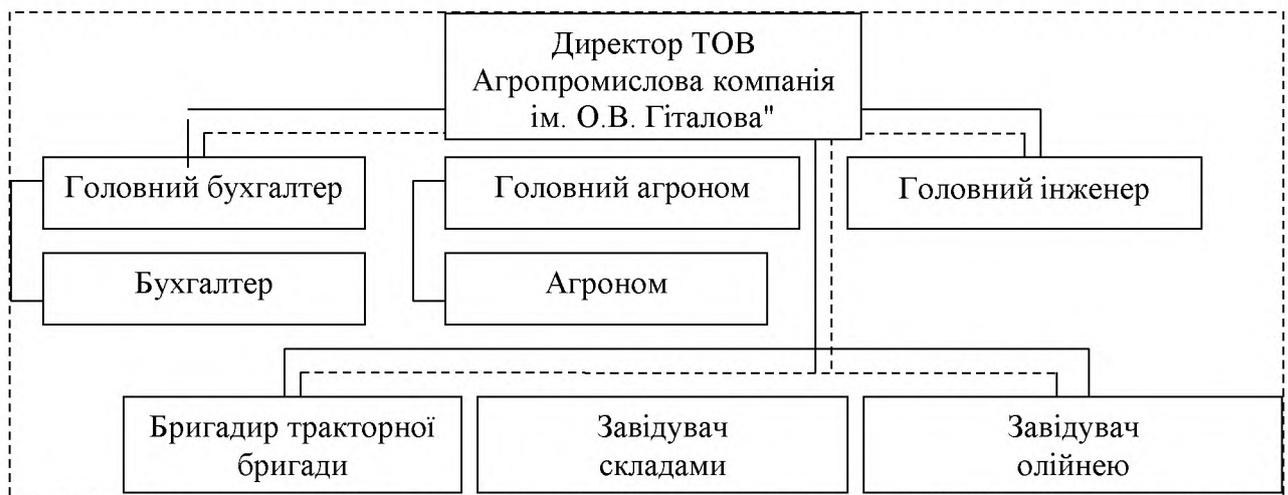

Рис. 2.2. Структура управління ТОВ "Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова"

Як видно з даного рисунка в товаристві використовується лінійно-функціональна структура управління, при якій лінійне підпорядкування всіх питань, пов'язаних з управлінням ТОВ "Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова" поєднується з функціональним управлінням. Лінійно-функціональна система забезпечує ефективне поєднання лінійного управління з консультаційним обслуговуванням з боку функціональних служб без порушення прав і обов'язків лінійних керівників.

Для аналізу трудових ресурсів використовується інформація зі звітних форм 1-ПВ «Звіт про працю», 3-ПВ «Звіт про використання робочого часу», 1-П «Звіт підприємства про виробництво», 6-ПВ «Кількість окремих категорій працівників підприємства та навчання персоналу». а також дані планово-нормативної, облікової та оперативної інформації зі звітів підрозділів підприємства, інші оперативні дані.

Для оцінки забезпеченості підприємства трудовими ресурсами фактичну чисельність за категоріями працюючих за звітний рік порівнюють з нормативними даними або чисельністю базисного року.

Дані відобразимо у таблиці 2.4 (Додаток Д), в якій показано аналіз загальної структури та динаміка персоналу.

Використання розвитку персоналу як пріоритетного напрямку свідчить про системний підхід до впровадження ефективної стратегії управління підприємством, що забезпечує йому конкурентоспроможність, інноваційний розвиток і довгострокову стійкість. Отже, управління персоналом в ТОВ «Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова» здійснюється на достатньому рівні.

Підприємство веде кадрову політику спрямовану на оптимізації чисельності працівників, підвищенню продуктивності та створення сприятливого мікроклімату в колективі. Підприємством постійно проводяться заходи по підвищенню кваліфікації працівників та соціального захисту колективу.

Господарська діяльність ТОВ «Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова» формується під впливом таких факторів, як якість засобів виробництва, рівень асортиментної політики підприємства, транспортне забезпечення підприємства, виробничий потенціал підприємства, енергомісткість процесу виробництва.

На ефективність сільськогосподарського виробництва істотно впливає склад і структура виробничих фондів підприємства (табл. 2.5, додаток Е).

Аналізуючи дані таблиці 2.5 слід відмітити, що по відношенню до

2022р. у звітному році, вартість виробничих фондів сільськогосподарського призначення зменшилась на 11420 тис. грн. і склала у 2024 р. 101586 тис. грн. або 99,7 % загальної вартості фондів. У 2024 р. за рахунок залучення інвестицій і придбання худоби, машин і обладнання, транспортних засобів та ремонту виробничих приміщень вартість і питома вага відповідних видів виробничих фондів сільськогосподарського призначення зросла у порівнянні з 2022 р. на 12083 тис. грн.

Розвиток сільського господарства, рівень і темпи зростання виробництва продукції та підвищення продуктивності праці залежать від забезпеченості сільськогосподарських підприємств виробничими фондами (табл. 2.6, додаток Ж).

Економічна ефективність використання основних виробничих фондів характеризується фондозабезпеченістю господарства і фондоозброєністю праці, а також фондівіддачею та фондомісткістю продукції. Згідно розрахунків, в 2024 році порівняно з 2022 роком показники забезпеченості підвищилися: фондоозброєність збільшилася на 25,4%, фондозабезпеченість – на 36.3%, фондівіддача зросла на 37%. Проте фондомісткість зменшилася на 22,5%. Рентабельність основного капіталу, яка розраховується відношенням чистого прибутку до середньорічної вартості основних фондів, в 2024 році порівняно з 2022 роком знизилася на 22 %.

Оборотні виробничі фонди – це засоби виробництва, які повністю споживаються протягом одного виробничого циклу, втрачають натурально-речову форму і повністю переносять свою вартість на готовий продукт.

Основними показниками, які характеризують економічну ефективність використання оборотних засобів, є коефіцієнт оборотності оборотних засобів (кількість оборотів за рік) і тривалість одного обороту в днях. (табл. 2.7).

Аналізуючи дані таблиці 2.7 видно, що економічна ефективність використання оборотних засобів у ТОВ «Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова» у 2020 році знизилася. Але спостерігаючи показники попередніх років ефективність використання оборотних засобів була вищою.

Таблиця 2.7

**Показники ефективності використання оборотних засобів
у ТОВ «Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова»**

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2024 р. у % до 2022 р.
Середньорічна вартість оборотних засобів, тис. грн.	26302,0	34529,0	45036,9	55068,0	74013,9	281
Виручка від реалізації продукції, робіт та послуг, тис. грн.	53966,0	68187	64098	86062	141997	263
Чистий прибуток, тис. грн.	25342,0	27701	26814	26843	39562	156
Тривалість одного обороту, днів	414,3	428,5	545,8	459,4	650,3	157,0
Коефіцієнт оборотності	0,9	0,9	0,7	0,8	0,6	63,7
Рентабельність оборотного капіталу, %	27,9	31,6	17,5	24,4	21,7	-6,2 в.п.

Джерело: розрахунки автора

Так, якщо у 2020 році коефіцієнт оборотності становив 0,9, а тривалість одного обороту – 429 днів, то у 2024 році ці показники дорівнювали відповідно 0,6 і 650 днів. Це пояснюється суттєвим збільшенням середньорічної вартості оборотних засобів. У 2024 році порівняно з 2020 роком коефіцієнт оборотності оборотних засобів знизився на 0,3, підвищилася тривалість одного обороту на 236 днів, або 57 %, рентабельність оборотного капіталу зменшилася на 6,2 %.

Рівень забезпеченості основними засобами, наявність оборотних коштів для проведення поточного і капітального ремонтів, модернізації, а також закупівлі сучасного обладнання також відіграє важливу роль у ефективності виробничої діяльності підприємства.

Отже, для підвищення ефективності використання основних засобів потрібно провести заміну і модернізацію застарілого обладнання, використовуючи нові види машин і обладнання, які забезпечать високу ефективність виробничих процесів.

2.2. Сучасний стан виробничої діяльності ТОВ "Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова"

Оцінка виробничої діяльності підприємства ґрунтується на аналізі показників ефективності, що вимірюють співвідношення результатів діяльності до витрачених ресурсів.

Для реалізації усієї сукупності виробничих процесів та здійснення виробничої діяльності на підприємстві формується виробнича система.

Можна відзначити двояку характеристику виробничої діяльності. З одного боку вона відображає технологічне призначення, що пов'язане з випуском продукції, що відповідає кількості, якості, термінам поставки на ринку.

З іншого боку вона повинна забезпечувати реалізацію названих вимог при мінімальних витратах виробництва. В основі даної вимоги покладено виробничий процес, оскільки саме від нього залежить ефективність функціонування організації. При цьому важливе значення належить таким факторам як стан виробничої бази, достатність виробничих потужностей, технічний та організаційний рівень прогресивності організації виробництва та праці.

Провідним завданням виробничої діяльності підприємства є збереження та розвиток виробничо-економічного потенціалу. Сутність управління виробничою діяльністю зводиться до вибору виробничої структури підприємства; формування його виробничої потужності; спеціалізації структурних підрозділів, формування технічної підготовки і технічного обслуговування виробництва; встановлення і управління кадровим потенціалом підприємства тощо.

Основним елементом для будь-якого підприємства є його виробнича програма. Базою для планування та формування виробничої програми є договори, які підприємство зобов'язується виконувати у визначені терміни і в повному обсязі за обсягом, структурою та якістю продукції. Планується виробнича програма у вартісних і натуральних показниках.

При проведенні аналізу необхідно звернути увагу на асортимент продукції, яка виробляється підприємством. Аналіз асортименту продукції дає можливість вирішити проблему вибору номенклатури продукції, яку виробляють.

За послідовністю виконання технологічних операцій у процесі виробництва рослинницької продукції ТОВ «Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова» виділяють чотири основних періоди: основний обробіток ґрунту і внесення добрив; передпосівний обробіток ґрунту і сівба; догляд за посівами; збирання врожаю.

Проаналізуємо зміну структури посівних площ ТОВ «Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова» за 2020 – 2024 роки (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Склад і структура посівних площ ТОВ «Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова» *, га

Сівозмінні групи сільськогосподарських культур	Роки					В середньому за 5 років	
	2020	2021	2022	2023	2024	га	%
Зернові – всього:	1682	1660	1698	1710	1711	1692,2	52,9
в т.ч. оз. пшениця	460	550	560	500	520	518	16,2
озимий ячмінь	190	180	192	190	178	186	5,5
ячмінь ярий	55	50	56	60	55	55,2	1,7
кукурудза на зерно	977	880	890	960	1008	943	29,5
Технічні – всього:	1422	1500	1575	1538	1510	1509	47,1
Соняшник	1250	1250	1270	1188	1150	1221,6	38,1
Ріпак озимий	172	250	305	350	360	287,4	9,0
Всього посівів	3104	3160	3273	3248	3221	3201,2	100

* Джерело: узагальнено автором за даними підприємства

Дані таблиці 2.8 свідчать, що найбільшу питому вагу в структурі посівних площ в середньому за п'ять років займала озима пшениця – 16,2 % або 683 га. Кукурудза на зерно займала 29,5 % або 1008 га, соняшник – 38,1% або 1150 га.

Щодо динаміки зміни площ посіву культур, то варто відмітити, що за досліджуваний період збільшилася площа під зерновими культурами, а під технічними зменшилася. Така суттєва зміна відбулася за рахунок збільшення посівів кукурудзи на зерно, площа якої в 2024 році становила 720 га.

Одними з найважливіших показників результативності землеробства і сільськогосподарського виробництва в цілому є урожай та урожайність. Урожайність характеризує вплив природних та економічних умов, в яких перебуває господарство, а також підкреслює (або навпаки) рівень якості організаційної та господарської діяльності підприємств АПК.

Під урожайністю ж розуміють середню кількість продукції, яка була зібрана з одиниці посівної площі. Для культур, що вирощуються у відкритому ґрунті, урожайність розраховується на 1 га. З точки зору статистики, урожай являє собою загальну кількість продукції, яка була зібрана з усієї площі посіву окремих сільськогосподарських культур або їх груп (табл. 2.9).

Таблиця 2.9

Урожайність сільськогосподарських культур ТОВ «Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова», ц/га*

Культура	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	В середньому за 5 років
Озима пшениця	46,0	43,2	40,7	45,8	55,4	46,2
Озимий ячмінь	48,1	49,7	41,6	46,5	52,0	47,6
Кукурудза на зерно	78,4	69,2	58,2	89,9	84,1	76,0
Ячмінь ярий	38,8	43,7	29,7	45,9	36,9	39,0
Соняшник	39,8	37,4	35,4	32,0	34,3	35,8
Ріпак озимий	30,0	33,5	40,3	34,9	25,8	32,9

* Джерело: узагальнено автором за даними підприємства

За даними таблиці 2.9 можна зробити висновок, що найвищою за п'ять аналізованих років урожайність озимої пшениці була в 2024 році – 55,4 ц/га, середня урожайність за аналізований період склала 46,2 ц/га. Середня урожайність кукурудзи склала 76,0 ц/га, ячменю ярого – 39 ц/га. Щодо урожайності технічних культур, то урожайність соняшнику найвищою була у 2020 році – 39,8 ц/га, а урожайність озимого ріпаку у 2022 р. 40,3 ц/га.

В загальному можна відмітити, що протягом досліджуваного періоду урожайність сільськогосподарських культур у ТОВ «Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова» досягла середнього рівня. І хоча норми висіву

насіння залишилися переважно без змін, спостерігається тенденція до використання гібридів із меншим FAO. Водночас норми внесення мінеральних добрив на підприємстві значно скоротилися.

Тому адміністрації підприємства варто вишукувати внутрішні резерви, а саме удосконалювати науково-обґрунтовані вимоги щодо вирощування сільськогосподарських культур.

Сортовий склад сільськогосподарських культур в товаристві розглянемо в таблиці 2.10.

Таблиця 2.10

**Сортовий склад сільськогосподарських культур ТОВ
«Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова», 2024 р.**

Культура	Сорти, гібриди	Площа, га	Нормативна урожайність, ц/га
Озима пшениця	“Подольнка”	120	48,3 – 59,8
	“Селянка”	140	45 – 50
	“Куяльник”	260	67,2 – 93,7
Ярий ячмінь	“Геліос”	55	50,8 – 55,1
Озимий ячмінь	“Достойний”	78	49
	“Основа”	50	50 – 60
	“Росава”	50	52 – 66
Кукурудза	“Гран - 220”	1008	70 – 76

Як свідчать дані таблиці 2.10, товариство віддає перевагу таким сортам насіння, яке стійке до пожовтіння, до борошнистої роси, бурої, жовтої, стеблової іржі, до фузаріозу колосу, до осипання, до засухи, з середньою та вище середньою проморожуваністю, стійкими до вилягання.

Перевагу в ТОВ надають цим сортам, бо вони є середньоранніми (достигають в зоні степу в середньому за 284 дні), борошномельні властивості сортів добрі та відмінні.

У вибраних сортах ячменю висока енергія проростання, тонкоплівчатість, невисокий вміст білку і високий індекс пивоварної цінності дозволяє віднести цей сорт (“Росава”) до пивоварного, добре кушиться за різних сходів восени і ранньою весною, посухостійкі, стійкі до вилягання, зимо, морозостійкі, стійкі до борошнистої роси, чорної і кам’янистої сажок

доволі висока. На полях господарства висівають гібрид кукурудзи “Гран - 220”, який має середню посухостійкість, стійкість до вилягання та ураження хворобами.

Основні показники виробничої діяльності ТОВ розглянемо в таблиці 2.11, додаток И.

Як свідчать дані таблиці 2.11 більшість виробничих показників товариства мають чітко виражену тенденцію до зростання.

ТОВ «Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова» має високу залежність від постачальників. Відсутність певних добрив в потрібний час призведе до втрати врожаю, а ріст цін на пальне збільшить затрати підприємства. Неякісне пальне призведе до поломки техніки, що підвищить додаткові затрати підприємства.

Основні постачальники ТОВ "Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова" показані у таблиці 2.12.

Таблиця 2.12

Постачальники ТОВ "Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова"

№	Продукція	Постачання
1	Насіння	ТОВ Аграріуф, Торговий Дім Агрокультура, компанія «Агроплант»
2	Мінеральні добрива	Агро - центр «Фаворит» ТОВ «Besta Profi» ТОВ «Ерідон»
3	Пальне	ПП «Укрпалетсистем»
4	Запасні частини для техніки	ТОВ НВП "Арт-Агро"
5	Засоби захисту рослин	ТОВ «Спектр Агро», ТОВ «Дош Україна»

Джерело: Дані по підприємству

На ефективність діяльності підприємства значний вплив здійснює збутова політика ТОВ «Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова».

Збутова діяльність підприємства регулюється за допомогою укладання товарно-транспортних накладних, платіжного доручення та видаткових накладних.

Реалізація продукції – це кінцева стадія кругообігу коштів підприємства, яка є його важливим показником. Вона свідчить про завершення процесу виробництва та доведення продукції до споживача. Виручка від реалізації продукції – це сума коштів, які надійшли на рахунок (або в касу) підприємства за реалізовану продукцію. Вона є основним джерелом грошових доходів і фінансових ресурсів підприємства.

2.3. Аналітична оцінка фінансово-економічної діяльності підприємства

Основними джерелами інформації для проведення аналізу результативних показників діяльності ТОВ "Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова" за 2022-2024 рр. послужили такі документи його фінансової звітності: Форма № 1, Форма № 2, Форма 21-заг., Форма 50 с.-г., Форма 29-с.-г.

Бухгалтерія ТОВ "Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова" відповідає за облік, антикризове фінансове управління, звітність та здійснює управління доходами, витратами, прибутком, податками, займається бюджетуванням, контролем та внутрішнім аудитом.

Першим етапом аналізу фінансово-економічного стану підприємства є аналіз структури його балансу. Використовуючи форму № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» проведемо вертикальний аналіз активів балансу підприємства, тобто аналіз структури активів ТОВ «Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова» (табл. 2.13, додаток К).

Аналіз структури активів балансу ТОВ «Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова» за 2022-2024 рр., показав, що найбільша питома вага в активі балансу підприємства припадає на оборотні активи, а найменша питома вага – на необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття. При чому наприкінці 2022 р., 2023 р. та 2024 р. необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття в балансі ТОВ «Аграрій СВПП» взагалі відсутні.

В таблиці 2.14 (додаток Л), проведемо вертикальний аналіз пасивів балансу підприємства, тобто аналіз структури пасивів балансу ТОВ «Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова» за 2022-2024 рр.

Аналіз структури пасивів балансу ТОВ «Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова» за 2022-2024 рр., приведений в таблиці 2.14 показав, що найбільша питома вага в пасиві балансу підприємства протягом всього аналізованого періоду припадає на власний капітал: частка власних засобів збільшилася у 2024 р. на 24105 або на 9% порівняно з 2022 р. Отже, основним джерелом формування активів підприємства є власні засоби.

Наступний етап аналізу фінансово-економічного стану ТОВ «Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова» – аналіз фінансової стійкості підприємства. Розрахунок показників для аналізу фінансової стійкості товариства проведемо за даними бухгалтерської звітності, а саме за даними форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» в таблиці 2.15 (Додаток М).

На основі показників оцінки фінансової стійкості ТОВ «Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова», розрахованих в таблиці 2.15, можна зробити наступні висновки:

- коефіцієнт автономії за аналізований період підвищився, тобто ризик появи фінансових труднощів зменшився;
- коефіцієнт фінансової залежності свідчить, що за аналізований період фінансова залежність знизилась;
- коефіцієнт співвідношення залучених і власних коштів свідчить, що за фінансова стійкість підприємства зросла;
- коефіцієнт мобільності свідчить, що за аналізований період мобільність активів підприємства знижується.

Для забезпечення виживання підприємства в сучасних умовах управлінський персонал повинен, насамперед, мати можливість реально оцінювати фінансовий стан як свого підприємства, так і існуючих конкурентів.

Для того, щоб економічний аналіз мав практичне застосування, він

повинен бути, з одного боку, комплексним, тобто охоплювати всі сторони економічного процесу і виявляти всебічні причинні залежності, які впливають на діяльність організації. З іншого боку, аналіз повинен забезпечити системний підхід, коли кожен досліджуваний об'єкт розглядається як складна система, котра постійно змінюється і знаходиться під впливом ряду факторів зовнішнього і внутрішнього середовища.

Елементи операційних витрат підприємства – це економічно однорідні групи витрат, до яких належать матеріальні витрати, витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи, амортизація та інші операційні витрати (табл. 2.16.).

Таблиця 2.16

Динаміка і структура операційних витрат ТОВ «Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова», тис. грн. *

Показники	2022 р.		2023 р.		2024 р.		2024 р. до 2022р., %
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	
Матеріальні затрати	45940	61,8	44114	58,3	44662	55,1	97,2
Витрати на оплату праці	9386	12,6	10669	14,1	14203	17,5	151,3
Відрахування на соціальні заходи	2044	2,7	2338	3,1	3068	3,9	150,0
Амортизація	7033	9,5	7137	9,4	6914	8,5	98,3
Інші операційні витрати	9965	13,4	11386	15,1	12100	15,0	121,4
Разом	74368	100	75644	100	80947	100	109

* Джерело: складено автором за фінансовою звітністю підприємства

Аналізуючи дані таблиці 2.16 слід зазначити, що питома вага матеріальних витрат зменшилися у 2024 р. на 2,8 %, проте оплата праці та інші операційні витрати, куди увійшла орендна плата за земельні паї, збільшилася відповідно на 51,3 % і 21,4 %, порівняно з 2022 р.. Найбільшу питому вагу в матеріальних витратах займає насіння - 16,7%, мінеральні добрива - 15,7 % нафтопродукти - 12,9 % . Загалом матеріально - грошові витрати у 2024 році по підприємству зросли на 6579 тис. грн. або на 9 %

порівняно з 2022 роком.

Технологічні процеси у рослинництві охоплюють широкий спектр операцій, включаючи підготовку ґрунту, сівбу, догляд за посівами, захист рослин, збирання врожаю та його зберігання. Від ефективності їх організації залежить якість і обсяги продукції, економічні результати підприємства та екологічний стан навколишнього середовища. Управління цими процесами вимагає впровадження сучасних науково обґрунтованих технологій, інноваційних рішень і цифрових систем моніторингу та контролю.

Динаміку витрат на 1 га в розрізі вирощуваних культур розглянемо в таблиці 2.17.

Таблиця 2.17

Динаміка витрат на 1 га вирощування сільськогосподарських культур в ТОВ «Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова» *

Культури	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2022-2024 рр.	Дані 2024 р. в % до 2022 р.
Озима пшениця	21830	22365	23658	22618	108,3
Озимий ячмінь	14578	15367	16987	15644	116,3
Ярий ячмінь	15342	16845	17456	16547	113,7
Кукурудза на зерно	22354	25463	29874	25897	133,6
Соняшник	19654	20456	21054	20388	107,0
Озимий ріпак	18564	19631	20478	19558	110,3

Джерело: розраховано автором за даними підприємства

Із даних таблиці 2.17 видно, що по більшості вирощуваних культур в 2024 р. відбулося збільшення витрат на 1 га порівняно з 2022 р. Найбільше вони зросли по озимому ячменю (на 16,3 %), кукурудзі на зерно (на 33,6%). Таке зростання викликане різким зростанням цін на матеріальні ресурси.

Фінансова стійкість підприємства, з одного боку, є необхідною умовою його сталого функціонування і розвитку, а з іншого боку, відображає ефективність функціонування через його прибутковість. Таким чином, узагальнюючим показником діяльності підприємства є його прибуток, який формується як фінансовий результат за всіма видами діяльності.

Аналіз цих показників дозволяє оцінити продуктивність, прибутковість та загальний стан підприємства (табл. 2.18, додаток П).

Слід зазначити, що ефективність виробничо-господарської діяльності

підприємства характеризується порівняно невеликим колом показників, але на кожен такий показник впливає ціла система факторів. Знання факторів виробництва, вміння визначати їх вплив на прийняті показники ефективності дозволяють впливати на рівень показників за допомогою управління факторами, створити механізм пошуку резервів (табл. 2.19, додаток Р).

Приведений аналіз даних в таблиці 2.19 дає змогу зробити висновок, що основні показники виробничо-фінансової діяльності ТОВ «Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова» мають чітко виражену тенденцію до зростання. Так, вартість валової продукції зросла на 31,2 %, валовий дохід на 48,5 %, прибуток на 47,5%. Рівень рентабельності у 2024 р. зменшився на 71,4 в.п. по причині значного збільшення собівартості реалізованої продукції, яка зросла на 281 %.

Одержаний підприємством прибуток спрямовується на виплату податків та обов'язкових платежів, що сплачуються з прибутку, і на утворення чистого прибутку.

Прибуток, що залишається в розпорядженні підприємства, використовується для матеріального заохочення і соціального розвитку, формування резервного фонду, фондів комерційного ризику, виробничого розвитку, що формуються за рішенням підприємства.

Перспективним напрямом подальших досліджень має стати дослідження, економічне обґрунтування напрямів розвитку виробничої діяльності та системи контролю, які допоможуть вчасно виявляти проблеми та вносити необхідні корективи в систему управління конкурентоспроможністю досліджуваного підприємства.

Висновки до розділу 2

У представленому розділі кваліфікаційної роботи магістра було здійснено оцінку економічної ефективності виробничої діяльності ТОВ "Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова", на основі якої можна зробити наступні висновки:

1. У підприємстві використовується лінійно-функціональна структура управління, при якій лінійне підпорядкування всіх питань, пов'язаних з управлінням товариством поєднується з функціональним управлінням.

2. Враховуючи наявну структуру товарної продукції сформований виробничий напрямок підприємства – зерно-технічний.

3. В період з 2022 по 2024 рр. компанія показала позитивні фінансові показники та зайняла конкурентоспроможне місце на ринку. Зокрема, обсяг реалізації зріс на 121,5%, прибуток на 100 га – у 1,6 рази, а продуктивність праці – на 29,5%. Показники рентабельності підприємства, не зважаючи на умови воєнного стану, мають цілком позитивну тенденцію, що свідчить ефективність використання ресурсів.

4. Завдяки фінансовій стабільності ТОВ має достатньо ресурсів для реалізації нових, більш ефективних стратегій, спрямованих на подолання виявлених слабких сторін.

5. Важливим складником ефективності виробничої діяльності, а отже, і значним резервом її підвищення є організація виробничого процесу. У конкретних умовах підприємства слід проаналізувати всі аспекти, що визначають ефективність організації робіт, від рівня робочого місця окремого робітника чи спеціаліста до рівня підприємства у цілому.

6. Для формування загального висновку про ефективність виробничої діяльності підприємства доцільно використовувати комплексну систему показників, яка включає показники ефективності: робочої сили, засобів та предметів праці; управління та організації; техніки та технології; конкуренції, попиту та пропозиції.

РОЗДІЛ 3. ЕКОНОМІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ НАПРЯМІВ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ТОВ "АГРОПРОМИСЛОВА КОМПАНІЯ ІМ. О.В. ГІТАЛОВА"

3.1. Перспективні напрями підвищення ефективності виробничої діяльності підприємства

За проведеними у другому розділі дослідженнями можна дійти висновку, що підприємство загалом проводить досить ефективну діяльність як загалом, так і у розрізі виробництва. Проте більш детально вивчаючи особливості роботи виробництва продукції рослинництва у товаристві було виявлено, що загальна прибутковість підприємства дуже тісно пов'язана із витратами на виробничу діяльність та власне собівартістю виробництва продукції.

Петрович Й. М. та Прокопишин Л. М. вважають, що до основних ключових заходів, які підвищують ефективність виробничої діяльності підприємств, слід віднести: оптимізацію бізнес-процесів; впровадження інновацій у виробництво; інвестиції в збереження та покращення якості продукції; оптимальне ціноутворення; своєчасне виведення на ринок нової продукції; удосконалення системи дистрибуції; розширення ринків збуту; створення та розвиток переробки продукції; вертикальна інтеграція.[4].

Одним із ключових інструментів стратегічного аналізу, який дозволяє інтегрувати внутрішні можливості та зовнішні загрози, є SWOT-аналіз. Він забезпечує системне уявлення про внутрішні сильні та слабкі сторони підприємства, а також про зовнішні можливості та виклики, з якими воно стикається.

В результаті SWOT- аналізу сформовано таблицю 3.1, Додаток С. На основі проведеного SWOT-аналізу, можна сформулювати стратегічну мету розвитку ТОВ «Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова»: забезпечення перспектив розвитку підприємства на основі інноваційного оновлення,

раціонального використання ресурсів, підвищення ефективності виробництва та гнучкості до змін ринкового середовища.

Перспективні напрямки підвищення ефективності виробничої діяльності підприємства, в основному, залежить від діяльності керівників та спеціалістів, всього колективу ТОВ «Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова». Щорічно вони повинні виявляти власні резерви підвищення ефективності виробництва та використовувати для їх практичної реалізації відповідний організаційно-економічний механізм. Такі резерви, перш за все, є у використанні земельних ресурсів, основних та оборотних засобів, робочої сили.

У таблиці 3.2, додатку Т представлено елементи організації заходів щодо реалізації організаційно-економічного механізму підвищення ефективності виробничої діяльності ТОВ «Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова». При організації заходів щодо реалізації організаційно-економічного механізму підвищення ефективності управління виробничими ресурсами ТОВ «Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова», доцільно розробити програмні документи з освоєння резервів зростання ефективності виробничих ресурсів, що включають дані про витрати, механізми реалізації, потенційні вигоди і цільові індикатори.

Пропонуємо команді засновників ТОВ «Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова» звернути увагу на такі технології, як:

– штучний інтелект. Використання ШІ дозволить швидко реагувати на зміни та контролювати виробничі процеси в режимі реального часу. Це допомагає оптимізувати виробництво, підвищувати ефективність, а також мінімізувати ризик виникнення проблем. Такі інноваційні технології сприятимуть удосконаленню управління виробничим процесом та зроблять його більш стійким до змін та викликів сучасного світу;

– інноваційна технологія BigData (великі дані) – це дані великих обсягів, що застосовуються управліннями для прийняття рішень, статистики та прогнозів. Інформація обробляється автоматично. Так менеджери

одержують аналітичну інформацію, і з її допомогою покращують роботу виробництва;

– географічні інформаційні системи (ГІС) дозволяють моніторити сільгоспугіддя для оцінки факторів урожайності. Такі функції виконують GPS-навігатори, сенсори висаджування насіння, технології гідрологічного модулювання тощо.

– регенеративне сільське господарство. На відміну від традиційного, регенеративне сільське господарство покращує та відновлює ґрунт, дбайливо використовує природні ресурси.

– точне землеробство. Мається на увазі економічна витрата добрив, насіння, засобів захисту рослин на сільськогосподарських територіях – безпілотні літальні апарати. Безпілотники, або дрони, збирають інформацію про стан сільськогосподарських полів. Пролітаючи над полем, агродрони зберігають відомості про рельєф, площу та особливості ґрунту.

– цифровий контроль сільгосптехніки. Контроль полягає у супутниковому моніторингу транспортних засобів, контроль палива, водія, знарядь та обсягів та якості обробки полів, а також збір та аналіз інформації про продуктивність та ефективність роботи сільськогосподарської техніки

Впровадження системи цифрового контролю за використанням сільськогосподарської техніки дозволить підвищити ефективність використання техніки ТОВ «Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова», знизити витрати на обслуговування та ремонт обладнання, а також підвищити безпеку праці.

– контроль обробки полів. Важливо мати можливість контролювати якість обробки поля під час сільськогосподарських робіт. Сучасне обладнання та системи GPS дозволяють бачити, як ефективно працює техніка. Отже, основними шляхами зростання ефективності управління виробничими ресурсами ТОВ «Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова»: оновлення матеріально-технічної бази, цифровізація технологічних та управлінських процесів, зростання кваліфікації персоналу.

На нашу думку, для підвищення ефективності виробничої діяльності в ТОВ «Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова» необхідно реалізувати комплекс заходів (табл. 3.3, додаток У) серед яких:

- удосконалення управління виробничими процесами;
- застосування сучасних методів обробки ґрунту,
- системи удобрення, що базується на результатах аналізу ґрунту;
- інтегрований підхід до захисту рослин, який зменшить втрати врожаю від шкідників і хвороб;
- створення ефективної системи мотивації, яка стимулює працівників до підвищення продуктивності праці;
- організація навчання та тренінгів для працівників щодо впровадження інноваційних технологій;
- раціоналізація структури посівів: перегляд структури посівів із урахуванням ринкової кон'юнктури та вимог раціонального землекористування; скорочення площ під культурами, які виснажують ґрунти, з одночасним розширенням посівів культур, які сприяють їх відновленню;
- розробка цінової політики, яка враховує інфляційні процеси, витрати на виробництво та ринкові умови; оптимізація витрат, що дозволить зменшити собівартість продукції без зниження її якості.

3.2. Економічне обґрунтування заходів щодо підвищення ефективності виробничої діяльності в ТОВ "Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова"

Розвиток галузі рослинництва є одним із стратегічно важливих для економіки ТОВ. Високий рівень урожайності культур, зокрема, зернових, не лише гарантує продовольчу безпеку держави, але й країн-імпортерів української зернової продукції. У сучасних умовах збройної агресії росії та

веденням активних бойових дій на значній території України виникла ціла низка проблемних ситуацій, що тягнуть за собою зменшення кількості посівних площ, падіння рівня урожайності зернових культур, зниження рівня експорту зернової продукції та багато інших.

Удосконалення організації виробництва продукції в ТОВ «Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова» є на сьогодні однією із найактуальніших проблем. Директору і спеціалістам підприємства варто здійснити ряд заходів по покращенню організації виробничих процесів, які зможуть у найближчому майбутньому принести позитивні зрушення.

Ефективне управління в галузі рослинництва неможливе без чіткого планування й прогнозування, яке полягає в довгостроковому плануванні сівозмін: для підтримки родючості ґрунтів і уникнення монокультурного вирощування; кліматичному прогнозуванні: врахування змін погодних умов для коригування графіку польових робіт; фінансовому плануванні: оцінка витрат і доходів на основі попередніх результатів та ринкових прогнозів.

Для ефективного управління діяльністю підприємства результат її має бути прогнозованим. Планування є найважливішою функцією управління, яка охоплює комплекс робіт пов'язаних із аналізом ситуацій і впливу чинників зовнішнього середовища; оцінкою й оптимізацією альтернативних варіантів досягнення цілей, сформульованих на стадії стратегічного маркетингу; розробкою плану та його реалізацією [1,5].

Для підвищення ефективності сільського господарства, необхідно удосконалювати планування і управління. А це можливо тільки на основі застосування сучасного програмного забезпечення і економіко – математичних методів, що дозволяють опрацювати величезну кількість інформації, комп'ютеризувати управлінську працю, автоматизувати багато технологічних процесів у сільському господарстві.

Правильна, науково-обґрунтована структура посівних площ обумовлює високу ефективність виробничої діяльності галузі рослинництва. Структура посівних площ повинна встановлюватися з урахуванням

оптимальної структури виробництва, напрямку розвитку господарства, його земельних угідь, якості ґрунтів, створення правильних сівозмін.

На нашу думку, на даний період, основними резервами збільшення валової продукції рослинництва можуть бути вдосконалення структури посівних площ, підвищення урожайності сільськогосподарських культур та скорочення матеріальних витрат.

Основні параметри структури посівних площ можуть бути визначені на основі рішення задачі оптимізації всієї структури виробництва у товаристві. Однак може бути поставлена і спеціальна задача – оптимізація структури тільки посівних площ у якій більш докладно представляються всі тимчасові і перемінні обмеження, зв'язані з розвитком виробництва.

Найпотужнішим засобом дослідження аналізу і синтезу є математична модель. Модель являє собою відображення оригіналу, а процес її побудови, що певною мірою відповідає оригіналу, вивчення й застосування називається моделюванням.

Економіко-математична модель розробляється в кілька етапів.

Перший етап - постановка задачі, що пропонується вирішити економіко-математичними методами. Під час постановки задачі варто обґрунтувати коло модельних процесів. Потім на цій основі встановлюється група перемінних і обмежень.

Другий етап розробки економіко-математичної моделі полягає у виділенні видів діяльності, по яких у результаті рішення економіко-математичної задачі повинні бути отримані чисельні позитивні значення.

Цільова функція визначає вибір показника оцінки розвитку виробництва – критерію оптимізації для кожної конкретної економіко-математичної задачі.

При математичному моделюванні одержали поширення наступні показники критерію оптимізації:

- максимум виробництва валової продукції в грошовому вираженні;

- максимум валового доходу, що представляє різницю між сумою валової продукції і сумою матеріальних витрат на її виробництво;
- максимум чистого доходу, вимірюваного різницею між вартістю валової продукції і сумою витрат виробництва;
- максимум прибутку, вимірюваного різницею між сумою грошових надходжень від реалізації продукції та її повною собівартістю;
- мінімум виробничих витрат на заданий план виробництва продукції.

За рахунок застосування математичних моделей і методів структурно-функціональний принцип дає змогу розв'язувати задачі синтезу, тобто нормативно-конструктивні задачі: розраховувати; проектувати; конструювати; створювати об'єкти – системи із наперед заданими властивостями, функціями й критеріями якості.

Для ТОВ «Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова» необхідно оптимізувати структуру посівних площ з огляду на раціональне використання виробничих та фінансових ресурсів з метою отримання максимального прибутку.

Для успішного проведення розрахунків згідно поставленої задачі необхідно представити задачу у математичній формі. Прийmemo, що площі зайняті під сільськогосподарськими культурами будуть рівні x га, тоді нам необхідно знайти деякий вектор $X(x_1, x_2, x_3, \dots, x_{n-1}, x_n)$ який забезпечував би екстремум цільової функції:

$$\sum_{j=1}^m c_j x_j \rightarrow \max, m \in M; \quad (3.1)$$

де C_j - прибуток із одиниці площі.

Нехай задано n -факторів (x_j) і m – умов, яким повинні задовольняти фактори:

$$\begin{cases} \sum_{j=1}^n a_{ij} x_j \begin{cases} \geq \\ = \\ \leq \end{cases} b_i, & i = 1 \div m \\ x_j \geq 0, & j = 1 \div n \end{cases}$$

Потрібно знайти такі значення (x_j) , при яких цільова функція:

$$Z = C_1 x_1 + C_2 x_2 + C_3 x_3 + \dots + C_n x_n = \sum_{j=1}^n C_j x_j \rightarrow \max(\min)$$

(прагнути до чи максимуму мінімуму), де:

j – номер перемінної;

n – число перемінних;

i – номер обмеження;

m – число обмежень;

x_j – перемінні (невідомі);

a_{ij} – техніко-економічні коефіцієнти при перемінних;

C_j – оцінка цільової функції;

b_j – обсяги обмежень.

Для даного підприємства умовні позначки:

п – пшениця;

с – соняшник;

з/б – зернобобові;

Перемінні:

x_1 – площа посіву пшениці;

x_2 – площа посіву соняшника;

x_3 – площа посіву зернобобових культур (гороху)

На підставі заданих по товариству розмірів і обмежень по кожній перемінній і на підставі таблиці 3.4, додатку Ф можна скласти нерівності обмеження по даному підприємству структури посівних площ:

$$x_1 + x_2 + x_3 \leq 983.05$$

$$390 \leq x_1 \leq 655$$

$$x_2 \leq \frac{983.05}{3}$$

$$x \geq 0$$

$$206 \leq x_2 \leq 391$$

$$60 \leq x_3 \leq 202$$

Нерівності – обмеження на витрати праці:

$$37.3 \cdot x_1 + 24.2 \cdot x_2 + 25.5 \cdot x_3 \leq 25000$$

Значення цільової функції задачі визначає величину максимального прибутку, одержувану господарством при даному плані структури площ для посіву визначених культур по заданій системі обмежень:

$$f(x) := 23.95 \cdot x_1 + 17.098 \cdot x_2 + 12.2 \cdot x_3$$

Таким чином, для одержання максимального валового виробництва продукції необхідно в ТОВ «Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова» визначити наступну структуру посівних площ:

805 га - площа посіву озимої пшениці;

525 га - площа посіву соняшнику;

175 га - площа посіву зернобобових (гороху).

На основі здійснених розрахунків ми рекомендуємо для підвищення обсягу валового виробництва продукції в загальній структурі посівних площ під озиму пшеницю відвести 23 % площі, під соняшник – 15 %, під горох – 5 %.

Отже, ми пропонуємо для підвищення валового виробництва продукції збільшити площу озимої пшениці на 805 га, а горох висіяти на площі 175 га. Отриманий варіант розрахунку дозволяє стверджувати, що на даний період часу він є оптимальним, оскільки отримані результати повністю задовольняють необхідним умовам (системі обмежень) та достатніми (критерію оптимальності).

Удосконалену структуру посівних площ розглянемо в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5

Структура посівних площ на проектний 2027 рік*

Культура	В середньому за 2020-2024 рр.		2027 р.		2027 р. в % до 2020-2024 рр.
	га	%	га	%	
Озима пшениця	518	16,2	805	23	155,4
Озимий ячмінь	186	5,5	175	5	94,1
Ярий ячмінь	55,2	1,7	70	2	126,8
Кукурудза на зерно	943	29,5	770	22	81,6
Горох	-	-	175	5	-
Всього зернових	1692,2	52,9	1995	57,0	118,0
Соняшник	1221,6	38,1	525	15	79,0
Цукрові буряки	-	-	440	12,6	-
Соя	-	-	175	5	-
Ріпак озимий	287,4	9,0	315	9	70,0
Нут	-	-	50	1,4	-
Всього технічних	1509	47,1	1505	43,0	73,0
Площа ріллі	3201,2	100	3500	100	100

* Джерело: розраховано за даними ТОВ "Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова"

На основі даних таблиці 3.5 можна зробити висновок, що найбільшу питому вагу у структурі посівних площ у перспективі будуть займати зернові культури – 72 %, із них: 33 % – озимі, 39 % – ярі, технічні культури – 28 %.

Після того, як визначили структуру посівних площ на перспективу, необхідно розрахувати потребу в насінні (табл. 3.6, додаток X).

Великий вплив на виробництво продукції рослинництва має урожайність сільськогосподарських культур.

При плануванні урожайності застосуємо метод досягнутого рівня за 3 останні роки і прибавку врожаю від запланованих заходів. Прибавку врожаю можна отримати за рахунок освоєння сівозміни, запровадження нових сортів, використання хімічних засобів захисту рослин від шкідників та бур'янів, від використання добрив і впровадження інтенсивних технологій.

Розрахунок проектної урожайності розглянемо в таблиці 3.7.

Розширення глобальних поставок добрив є складною перспективою; нарощування виробництва добрив займає в середньому від 3 до 5 років за наявності належної інфраструктури та резервів. За відсутності розширених поставок багато фермерів звертаються до точного внесення добрив, щоб максимально ефективно використовувати їх.

Таблиця 3.7

**Планування урожайності с.-г. культур на 2027 рік в ТОВ
«Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова» ***

Культура	2022р.	2023р.	2024р.	В середньому за 3 роки	Проектна урожайність, ц/га
Озима пшениця	40,7	45,8	55,4	47,3	65
Озимий ячмінь	41,6	46,5	52,0	46,7	57
Ярий ячмінь	29,7	45,9	36,9	37,5	50
Кукурудза на зерно	75,0	89,9	84,1	83,0	110
Горох	-	-	-	-	40,0
Соняшник	35,4	32,0	34,3	34,9	48
Цукровий буряк	-	-	-	-	600
Ріпак	40,3	34,9	25,8	33,7	42
Соя	-	-	-	-	45
Нут	-	-	-	-	42

* Джерело: розраховано за даними ТОВ "Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова"

Тестування ґрунту, а також супутникові технології та технології штучного інтелекту можуть виявити дефіцит поживних речовин на фермах, заощаджуючи витрати за рахунок усунення можливого надмірного внесення поживних речовин.

Маючи проектну посівну площу та урожайність сільськогосподарських культур, розрахуємо вартість валової продукції (табл. 3.8, додаток Ц).

Дані таблиці 3.6 свідчать про те, що при виробництві запланованої кількості рослинницької продукції підприємство одержить 40669,4 тис. грн. валової продукції.

Одним із головних шляхів підвищення рентабельності виробництва у ТОВ «Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова» є скорочення витрат на виробництво і реалізацію продукції. Адже собівартість продукції є узагальненим показником, який характеризує всі сторони виробничої діяльності господарства.

Для планування собівартості на перспективу ми використовуємо метод, заснований на використанні нормативів прямих витрат на 1 га. Розрахунок собівартості основної і побічної продукції здійснимо в таблиці 3.8, додаток Ш.

Перед адміністрацією ТОВ «Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова» стоять нові завдання – вивчення ринку, попиту, пропозицій на вироблену продукцію, прогнозування обсягів реалізації продукції в майбутньому, ціноутворення, стимулювання збуту.

Для прийняття рішення директор підприємства повинен володіти плановою, нормативною, інструктивною, правовою, статистичною, обліковою, науковою інформацією. Незалежно від виду вона має бути також точною, повною, вірогідною, надійною, зручною для сприйняття та оцінки, проте в ТОВ «Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова» інформація не завжди буває такою.

Основним каналом реалізації зерна у ТОВ «Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова» в 2027 р. є його продаж на ринку (табл. 3.9, додаток Щ). Зерно також використовується при виплаті орендної плати. Канали реалізації соняшника аналогічні каналам реалізації зернових.

До заходів, які будуть сприяти підвищенню являється покращення організації та технології виробництва продукції рослинництва, планування каналів реалізації продукції, застосування нових більш врожайних сортів.

Прогнозувати фінансову стійкість підприємства в умовах воєнного стану досить складно, оскільки фактично війна створює форс-мажорні обставини, які передбачають не тільки скорочення обсягів активної діяльності підприємства, але й можливу повну його зупинку і навіть безповоротну втрату майна чи ресурсів.

Якщо бути гнучким і швидко реагувати на ринкові зміни, тобто за грамотного управління підприємством, формується можливість продовжувати роботу бізнесу в умовах війни, створювати умови для збереження активів та ресурсів і навіть їх розвитку.

Враховуючи розроблені нами заходи та розрахунки ТОВ «Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова» зможе отримати такі фінансові результати (табл. 3.10, 3.11, додатки Ю, Я).

Як свідчать дані таблиці 3.10 вартість валової продукції зросте більш

як у 2 рази, відповідно до цього зросте річна продуктивність праці. Впровадження запропонованих заходів дасть змогу підприємству одержати прибуток в сумі 54115 тис. грн., розмір якого забезпечить рівень рентабельності підприємству 36,3 %.

Розглядаючи резерви максимізації прибутку, слід звернути увагу на те, що прибуток залежить як від доходів підприємства, так і від його витрат. Отже, збільшення прибутку можна досягти двома способами: зменшити витрати на виробництво або збільшити дохід від реалізації. Тому перед підприємством постає питання правильно сформулювати цінову стратегію й обрати оптимальний обсяг виробництва.

Основними завданнями рослинництва на сучасному етапі є виробництво високоякісної, екологічно безпечної продукції з мінімальними енерговитратами та трудовими витратами з максимальною продуктивністю в одиницю часу з одиниці площі. Воно потребує [26]:

- своєчасної й ефективної сортозміни польових культур і раціональне включення їх у сівозміну з метою поліпшення умов вирощування;
- широке впровадження сортових, інтенсивних, енерго- та ресурсозберігаючих технологій;
- своєчасної й ефективної сортозміни польових культур і раціональне включення їх у сівозміну з метою поліпшення умов вирощування;
- поєднання інтенсивного виробництва продукції рослинництва з комплексом агротехнічних, агрохімічних і оздоровчих заходів щодо збереження і відновлення родючості ґрунтів;
- боротьби з втратами врожаю під час його вирощування, збирання, транспортування та зберігання;
- високоефективне використання добрив, засобів захисту рослин, поливної води, протиерозійних заходів тощо;
- високої професійної кваліфікації працівників та чітку систему організаційно-господарських та економічних заходів для своєчасного та якісного впровадження комплексу сільськогосподарських робіт;

Важливим напрямом є також використання технологій точного землеробства, що базуються на даних з супутників, дронів і сенсорних систем для моніторингу стану рослин і ґрунтів, що дозволяє точніше визначати потреби в добривах, воді та захисті рослин, сприяючи економії ресурсів і зниженню впливу на навколишнє середовище;

Удосконалення управління технологічними процесами в рослинництві ґрунтується на використанні інноваційних рішень, ефективному використанні ресурсів та адаптації до сучасних викликів. Це дозволить підвищити продуктивність, знизити витрати, зберегти довкілля та забезпечити стабільний розвиток галузі.

Таким чином, проведений аналіз впливу факторів інтенсифікації агровиробництва доводить позитивний приріст вартості продукції від застосування добрив і засобів захисту рослин. Тому для підвищення ефективності виробництва продукції рослинництва в підприємствах потрібно займатися землеробством на інтенсивній основі: своєчасно вносити оптимальні дози мінеральних і органічних добрив у відповідний період фаз росту й розвитку культурних рослин, екологічно правильно застосувати пестициди. Одним із резервів поліпшення фінансового забезпечення господарської діяльності сільськогосподарських підприємств визначено вдосконалення маркетингово-збутової діяльності. Необхідно моніторити ціни на внутрішньому й зовнішньому аграрних ринках, щоб визначитись із кращими періодами й обсягами реалізації агропродукції за більш вигідними цінами й забезпечити збільшення рентабельності виробництва різних видів продукції рослинництва в ТОВ «Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова».

Висновки до розділу 3

В третьому розділі дипломної роботи було економічно обґрунтовано напрями розвитку виробничої діяльності в ТОВ "Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова". Основними серед них є:

1. У рамках вивчення можливостей зміцнення позицій компанії на ринку аграрної продукції, аналіз вказав на значний потенціал у вдосконаленні внутрішнього управління. Виходячи з даних аналізу, для підвищення ефективності діяльності підприємства рекомендовано впровадження системи управління бізнес-процесами.

2. Зростання обсягів виробництва продукції відбудеться в основному за рахунок: розширення каналів збуту, підвищення урожайності, удосконалення посівних площ та технологій вирощуваних культур.

3. Створення системи зворотного зв'язку між виробничими підрозділами ТОВ «Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова» та менеджментом. Цього можна буде досягти за допомогою використання цифрових технологій моніторингу виробничих процесів, мотивації персоналу агропідприємства у підвищенні ефективності роботи.

4. Впровадження екологізації технологічних процесів, яка передбачає зменшення негативного впливу на навколишнє середовище, а саме: мінімізація обробітку ґрунту, застосування біологічних засобів захисту рослин, впровадження системи цифрового контролю за використанням сільськогосподарської техніки. Впровадження таких технологій дозволить товариству зберегти родючість ґрунтів, запобігти їх деградації та забезпечить довгострокову продуктивність.

5. Обґрунтувавши заходи щодо підвищення виробничої діяльності товариства, очікується, що вартість валової продукції зросте більш як у 2 рази, відповідно до цього зросте річна продуктивність праці, зростання виручки від реалізації продукції до 54115 тис. грн. забезпечить рентабельність товариству на рівні 36,3%.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

На підставі проведеного комплексного дослідження проблеми економічного обґрунтування напрямів розвитку виробничої діяльності ТОВ «Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова» можна сформулювати такі висновки та пропозиції:

1. Встановлено, що з розвитком виробничих відносин зміст поняття ефективності суттєво розширився і почав враховувати значну кількість факторів та включати не тільки кількісні, а й якісні характеристики кожного етапу виробництва.

2. У процесі аналізу теоретичних основ визначення ефективності виробничої діяльності підприємства було систематизовано види ефективності виробництва за класифікаційними ознаками: наслідками отриманого результату, рівнем об'єкта господарювання, видами господарської діяльності, характером витрат.

3. Досліджено, що ТОВ «Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова» є сільськогосподарським підприємством, виробничий напрям спеціалізації якого зерново-технічний, оскільки найбільшу питому вагу у структурі товарної продукції в середньому за 2022-2024 рр. займають зернові культури - 61,4 % і технічні культури становить - 34,5 %.

4. Виробничий потенціал товариства визначається як система складових, до складу якої входять: персонал, предмети праці та матеріальні ресурси. Динамічний аналіз структури основних та оборотних коштів з'ясував, що темпи їх зростання за 2022-2024 рр. становили 12,7% та 181% відповідно. Ці зміни можна пояснити постійно зростаючими цінами на насіння, мінеральні добрива, засоби захисту рослин, модернізацією та оновленням парку сільгосптехніки та агрегатів. Як наслідок, відбулося зростання показників фондозабезпеченості та фондоозброєності праці. Використання виробничих ресурсів ТОВ «Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова» залишається ефективним.

5. Аналіз діяльності ТОВ «Агропромислова компанія ім. О.В. Гіталова» за 2022–2024 роки показав загальну позитивну динаміку розвитку підприємства. Зокрема, обсяг реалізації зріс на 121,5%, прибуток на 100 га – у 1,6 рази, а продуктивність праці – на 29,5%. Це свідчить про ефективне використання наявних ресурсів, проте зберігаються резерви для подальшого підвищення ефективності, особливо у сфері маркетингу, структури посівів та оптимізації витрат.

6. Проведено деталізований аналіз структури витрат та рівня рентабельності підприємства. У 2024 році найбільшу частку витрат становили матеріальні ресурси (близько 60%), водночас рентабельність діяльності за окремими культурами, зокрема соняшником та соєю, перевищила середній рівень по підприємству. Це створює підґрунтя для уточнення стратегічного портфеля культур.

7. В умовах воєнних загроз необхідно швидко і адекватно реагувати на зміни зовнішні і внутрішні умови та координувати з ними фінансово-господарську діяльність підприємства.

8. У результаті стратегічного планування запропоновано низку заходів щодо підвищення економічної ефективності виробничої діяльності, серед яких: модернізація техніки, впровадження сучасних агротехнологій, удосконалення логістики, розширення збутових каналів та активізація цифрового маркетингу. Реалізація цих заходів дозволить підприємству підвищити гнучкість та інноваційність у реагуванні на зміни ринку.

9. Економічне обґрунтування ефективності реалізації заходів продемонструвало, що очікуване зростання валової продукції становитиме 40669,4 тис. грн., виручки від реалізації 206966 тис. грн. тобто може зрости на 147,8% у середньостроковій перспективі. За прогнозними даними на 2027 року завдяки переведенню галузі рослинництва на інтенсивну технологію розмір прибутку зросте до 54118 тис. грн., а рівень рентабельності – до 36,3%. Це підтверджує доцільність впровадження стратегічних змін в управлінні досліджуваного підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрусь О.І., Бойчук Н.Я. Принципи, цілі та методи управління кадровою політикою підприємства. *«Економічний вісник НТУУ "Київський політехнічний інститут"»*. 2023. № 27. С. 32-38. DOI: <https://doi.org/10.20535/2307-5651.27.2023.297216>
2. Байдала В.І., Мірзоєва Т.В., Мірзоєв Т.Д. Господарська цінність технічних нішевих культур і перспективи розвитку їхнього виробництва. *Економіка і управління бізнесом*. 2023. Том 14. № 1. С. 5–23 <https://doi:10.32782/2708-0366/2023.17.6>
3. Березіна Л.М., Бородіна Д.С. Сучасний стан виробництва продукції рослинництва в Україні. *Агросвіт*. 2023. № 21. С. 46–50. <https://nayka.com.ua/index.php/agrosvit/article/view/2364>
4. Вакуленко, В. Л., Мялковський, В. А., & Юнтао, Л. (2024). Шляхи підвищення ефективності управління витратами виробництва продукції рослинництва в умовах воєнного стану. *Підприємництво і торгівля*, (40), 14-19. <https://doi.org/10.32782/2522-1256-2024-40-02>
5. Вараксіна О.В., Іщейкін Т.Є., Онупко О.М. Управління конкурентоспроможністю підприємства: теоретичний аспект. *Держава та регіони*. 2021. С.24-28. http://nbuv.gov.ua/UJRN/drep_2020_5_6
6. Гарафонова О. І., Василюк Н. Концептуальні підходи до процесу управління ефективністю діяльності бізнес-організацій. *Науковий журнал "Economic synergy"*. 2022. Вип. 3(5). С. 27–37. <https://es.istu.edu.ua/EconomicSynergy/article/view/39>
7. Гнип Д. В., Тульчинська С. О. Планування, як основний інструмент управління ефективною діяльністю підприємства. *Сучасні проблеми економіки і підприємництва*. 2020. № 25. С. 66-72. <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/3c826641-4b5d-413d-bd1a-55908ed4bffd/content>
8. Гончарук А.Г., Горобець Т.А. Методичний підхід до оцінки ефективності діяльності підприємств малого та середнього бізнесу. *Проблеми*

системного підходу в економіці. *Економіка та управління підприємствами*. Випуск № 5 (73), 2019. С. 77-86. DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2019-5-12>

9. Гречко А.В., Гречухін А.С. Оцінка ефективності виробничої діяльності. *Ефективна економіка*. 2016. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2016_1_35

10. Григораш О.В., Булигіна Д.О. Фактори підвищення ефективності діяльності підприємств. *Приазовський економічний вісник*. Випуск 6 (11) 2018. С. 154-158. http://www.pev.kpu.zp.ua/journals/2018/6_11_uk/30.pdf

11. Гуріна Н. В., Таргонська Л. В. Формування маркетингової політики підприємства як основа вдосконалення системи збуту аграрних підприємств. *Modern Economics*. 2021. № 29(2021). С. 82-87. [https://doi.org/10.31521/modecon.V29\(2021\)-13](https://doi.org/10.31521/modecon.V29(2021)-13)

12. Дашутіна Л.О., Недельніцина Д.Л. Інноваційні методи управління виробництвом продукції рослинництва. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. № 44. С. 53 - 60. <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/index>

13. Дмитрієв І.А., Кирчата І.М., Шершенюк О.М. Конкурентоспроможність підприємства: Навчальний посібник / Х.: ФОП Бровін О.В., 2020. 340 с. <https://fmab.khadi.kharkov.ua/fileadmin/F-pdf>

14. Дубина М. В., Дергалюк М. О. Особливості цифрової трансформації регіонів України: сучасні реалії, проблеми та шляхи вирішення. *Economic Synergy*. 2023. № 1. С. 66–81. <https://es.istu.edu.ua/EconomicSynergy/article/view/77>

15. Жуйков, О., Лаврись, В., & Жуйков, Т. (2024). Економічна та біоенергетична ефективність отримання лікарської фітосировини соняшника декоративного за органічної технології вирощування. *Таврійський науковий вісник*. Серія: Економіка, (19), 55-61. <http://tnv-econom.ksauniv.ks.ua/index.php/journal/article/view/473>

16. Ільчук М.М., Коновал І.А., Водніцький М.В. Стабілізація ринку зерна в Україні в повоєнний період. *Біоекономіка і аграрний бізнес*. 2022. Том

13. № 1. С. 19–30. <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/fcb4dafa-fbb3-449d-9319-da89a26e01e5/content>

17. Карамушка О. М., Мороз С. І. Аналіз виробництва зернових та олійних культур в Україні. *Ефективна економіка*. 2018. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6592> (дата звернення: 18.12.2025). DOI: [10.32702/2307-2105-2018.10.41](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2018.10.41)

18. Кваша С.М., Червоний Д.В. Формування попиту і пропозиції на аграрних ринках України в умовах надзвичайних викликів. *Економіка і управління бізнесом*. 2024. Том 15. № 1. С. 5–19. [https://doi.org/10.31548/economics15\(1\).2024.005](https://doi.org/10.31548/economics15(1).2024.005)

19. Колесник Т.М. Аналіз факторів впливу на управління конкурентоспроможністю організації. *Бізнес Інформ*. 2019. С. 408-414. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-12-408-414>.

20. Кравченко В. О. Ефективність діяльності підприємства: зміст, види та роль у сучасних умовах. *Економіка та суспільство*. Випуск № 65. 2024. <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4466>

21. Краузе О., Синькевич Н., Юрик Н. Економічний аналіз та контроль кризових явищ у діяльності підприємств. *Галицький економічний вісник*. 2024. № 1. С. 14-24. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/86/1254.pdf>

22. Крюкова І., Кухар О., Накісько О. Роль і значення диверсифікації у досягненні безпеки аграрного бізнесу. *Modeling the development of the economic systems*. 2023. № 35. Р. 259-265. DOI: <https://doi.org/10.31891/mdes/2023-10-35>.

23. Ланченко Є.О., Тимошенко М.М., Івченко В.М. Напрями забезпечення ефективного виробництва продукції рослинництва в сільськогосподарських підприємствах. *Економіка і управління бізнесом*. Том 15, № 2, 2024

24. Макалюк І. В., Кривда О. В., Лайкова А. О. Якісний аналіз ризиків вітчизняних підприємств в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*.

2024. № 62. URL:

25. Малік М.Й., Лупенко Ю.О., Шпикуляк О.Г. та ін. Розвиток сільськогосподарської кооперації в умовах воєнного стану та післявоєнної відбудови аграрної економіки: монографія / за ред. М.Й. Маліка. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2023. 194 с.

26. Марценюк О., Давидюк В., Ружицька К. Фактори підвищення ефективності діяльності підприємства в сучасних умовах господарювання. Причорноморські економічні студії. 2023. Вип. 81. С. 107–112. DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.81-18>

27. Микитюк В., Флис В. Чинники, що впливають на ефективність використання матеріальних ресурсів у підприємстві та шляхи її підвищення. Вісник економіки. 2024. Вип. 1. С. 218–232.

28. Місько Г. А. Сутність поняття результативність та ефективність в менеджменті. Науковий вісник Одеського національного економічного університету. 2020. № 3–4 (276–277). С. 97–102. URL:

29. Морщенок Т. С. Огляд підходів до визначення економічної сутності поняття «ефективність». Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2016. Вип. 1(01). С. 7–13. URL:

30. Мулик Т.О., Материнська О.А., Пльонсак О.Л. Аналіз господарської діяльності: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2017. 288 с.

31. Назаренко І. Економічний зміст ефективності діяльності підприємств. Галицький економічний вісник. 2022. № 3(76). С. 15–22. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/39218/2/GEB_2022v76n3_Nazarenko_I-Economic_content_of_the_15-22.pdf

32. Оліферук, С. (2024). Техніко-економічний аналіз та його роль в підвищенні ефективності діяльності підприємства. *Просторовий розвиток*. (7), 468–477.

33. Отенко І. П. Ефективність як основне поняття та критерій діяльності підприємства. Бізнес Інформ. 2020. №6. С. 190–195.

34. Петков О. І. Економічна ефективність підприємств та фактори впливу на неї. *Український журнал прикладної економіки*. 2021. Том 6, № 1. С. 392–399. URL:
35. Петрович Й. М. Економіка та фінанси підприємства: підручник / Й. М. Петрович, Л. М. Прокопишин-Рашкевич. Львів. 2019. 408 с.
36. Семів, С. Р., & Шевчик, Б. М. (2024). Інноваційні механізми підвищення економічної ефективності діяльності кооперативних підприємств на ринку товарів та послуг. *Підприємництво і торгівля*, (41), 86-95. <https://doi.org/10.32782/2522-1256-2024-41-12>
37. Синькевич Н., Краузе О. Економічний аналіз: перспективи розвитку в умовах діджиталізації економіки. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 2 (81). С 7-15. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/81/1140.pdf>
38. Смирнова С.М., Бірюкова О.О. Стратегії розвитку сільськогосподарського землекористування на основі SWOT-аналізу. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 1. С. 53–58. <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=7282&i=7>
39. Солосіч О. С., Сінайко М. Д. Аналіз параметрів макроекономічної безпеки України в умовах воєнного стану. *Economic Synergy*. 2024. № 1. С. 154- 166. <https://es.istu.edu.ua/EconomicSynergy/article/view/165>
40. Табацкова Г.В., Поточилова І.С., Ткачук А.В. Аналіз виробництва продукції рослинництва у Миколаївській області. *Агросвіт*. 2024. № 6. С. 143–148. <https://www.nayka.com.ua/index.php/agrosvit/article/view/3218>
41. Трифонова О.В. Формування оптимальних логістичних систем у процесі стратегічного управління стійким розвитком підприємства /О.В. Трифонова, О.Ю. Кравець // *Економічний простір*. 2019. № 142. С. 217-226. http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecpros_2019_142_20.
42. Тульчинська С.О., Солосіч О.С. Проблеми забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання в умовах воєнного стану. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2023. № 3 (83). С. 135-139. DOI: <https://doi.org/10.32782/2521-666X/2023-83-18>.

43. Хвостик О. Г. Особливості оцінки фінансової стійкості аграрних підприємств // *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука"*. 2020. №14. <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/16012986378493.pdf>
44. Ходюк О. О., Шашина М. В. Підвищення ефективності використання основних виробничих фондів підприємства. *Інтернаука*, 2020. Вип. № 8. <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/15942335881603.pdf>
45. Чіков, І. А. (2024). Теоретико-методичні аспекти наукових підходів до оцінки ефективності діяльності підприємств АПК. *Підприємництво і торгівля*, (41), 104-117. <http://journals-lute.lviv.ua/index.php/pidpr-torgi/article/view/1653>
46. Шашина М. В., Харитоненко Д. В. Концепція оцінювання та підвищення ефективності збутової діяльності підприємства. *Наука і техніка*. 2023. № 13(27). С. 417-426. <https://perspectives.pp.ua/index.php/nts/article/view/7588>
47. Ярославський А.О. Економічна ефективність діяльності підприємства: теоретичний аспект. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2018. Вип. 20 (3). С. 174–177. http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/20_3_2018ua/38.pdf
48. Harvat, O. (2023). Management of the competitiveness of city electric transport enterprises. *European Science*, 1(sge25-02), 81–126. <https://doi.org/10.30890/2709-2313.2023-25-00-009>
49. Hoque A. The effect of entrepreneurial orientation on Bangladeshi SME performance: Role of organizational culture. *International Journal of Data and Network Science*. 2018. Vol. № 1. P. 1–14. http://www.pev.kpu.zp.ua/journals/2018/6_11_uk/30.pdf
50. Ipinnaiye O., Dineen D., Lenihan H. Drivers of SME performance: a holistic and multivariate approach. *Small Business Economics*. 2017. Vol. 48. № 4. P. 883–911. <https://link.springer.com/article/10.1007/s11187-016-9819-5>

ДОДАТКИ